
DEN ØKONOMISKE KRISES BETYDNING FOR OPSTARTEN AF NYE VÆKSTVIRKSOMHEDER I DANMARK

Den økonomiske krises betydning for opstarten af nye vækstvirksomheder i Danmark

Pernille Gjerløv-Juel og Michael S. Dahl

Aalborg Universitet
December, 2012

En rapport udarbejdet i samarbejde med tænketanken DEA

Indhold

1. Resume	3
2. Introduktion	4
3. Data	6
4. Udviklingen i antal nye virksomheder under krisen	8
5. Hvad karakteriserer iværksætterne under krisen?.....	10
5.1 Iværksætterkarakteristika, der påvirker opstartsvirksomhedens overlevelse og vækst	11
5.1.1 Nødvendighedsiværksættere.....	11
5.1.2 Iværksætternes humankapital	12
5.1.3 Spin-off iværksættere	13
5.2 Analyse af sammensætningen af iværksættere under krisen	13
5.3 Forskelle i overlevelsesmønstre og jobskabelse	20
6. Forventninger til iværksætterne fra krisen.....	26
6.1 Hvordan ville kriseiværksætterne have klaret sig, hvis de i stedet var startet op i perioden 2001 til 2003?	30
7. Konklusion.....	34
8. Appendiks.....	38
8.1 Iværksætterkarakteristika efter branche	44
9. Litteratur.....	53

1. Resume

I 2008, hvor den økonomiske krise satte ind, faldt antallet af nye virksomheder i Danmark med 32 % i forhold til året før. I 2009 falder antallet af nyetableringer yderligere, og i 2009 startes blot 10.176 nye virksomheder op mod 20.587 i 2007. Denne voldsomme nedgang i antal nye virksomheder kan have store og langsigtede konsekvenser for økonomien, ikke mindst i lyset af, at nye og unge virksomheder traditionelt har tegnet sig for en betydelig andel af jobskabelsen i Danmark. Det er især vækstiværksætterne, som har haft en nøglerolle for beskæftigelsen.

Det er således langt fra alle nye virksomheder, der bidrager ligeligt til vækst og jobskabelse. Mange nye virksomheder lukker ned i løbet af de første år, få bidrager positivt til jobskabelsen og endnu færre bliver vækstiværksættere. Hvis det i højere grad er de mindre lovende iværksættere, der nu undlader eller begrænses i at starte op, vil udbyttet fra iværksættervirksomheder ikke nødvendigvis være blevet væsentlig forringet under den økonomiske krise trods ovenstående fald i antallet af nyetableringer. Dette skyldes, at andelen af iværksættere, som overlever og opnår vækst, er blevet større. På den anden side er det muligt, at krisen har ført til flere nødvendighedsiværksættere. Det vil sige personer, der først og fremmest ser iværksætteri som et alternativ til arbejdsløshed. Sådanne iværksættervirksomheder vil typisk skabe færre job og hurtigere lukke ned. Dette vil omvendt kunne forringe udbyttet fra iværksættervirksomheder under krisen yderligere.

Baseret på data fra Danmarks Statistik, som indeholder oplysninger om alle nye virksomheder i Danmark fra 2001 til 2009, undersøger denne rapport, hvad der karakteriserer de iværksættere, der starter op før og under den økonomiske krise. Derudover undersøges det, hvad ændringer i sammensætningen af iværksættere før og under krisen betyder for de nye virksomheders vækst og overlevelse.

Vores analyse viser, at de iværksættere, der starter op i 2008 og 2009, generelt har stærkere kompetencer sammenlignet med de, der starter op før den økonomiske krise. På trods af formodentligt sværere vilkår på arbejdsmarkedet er andelen af studenteriværksættere samt nødvendighedsiværksættere faldet i kriseårene. Dette er to grupper af iværksættere, der generelt overlever kortere tid end andre iværksættere. Dertil kommer, at de iværksættere, der starter op under krisen, i gennemsnit har haft en højere indkomst i deres tidligere job, og en større andel af dem er universitetsuddannede. Dette indikerer en højere humankapital hos kriseopstarternes iværksættere, hvilket forventeligt kan øge de nye virksomheders overlevelseschancer. Derudover ser vi, at serieiværksættere udgør en større andel af iværksætterne i 2008 og 2009, og det er især serieiværksættere med succesfulde virksomheder bag sig, der starter op under krisen. Igen kan dette føre til, at kriseopstarterne gennemsnitligt klarer sig bedre.

Trods et umiddelbart større potentiale hos kriseopstarterne finder vi, at nye virksomheder fra 2008 og 2009 generelt klarer sig dårligere igennem de første år sammenlignet med tidligere års iværksættere. Efter de første to år har de en lavere overlevelsesrate og omsætning samt et lavere antal ansatte sammenlignet med de fleste opstartsår før krisen. De stærkere kompetencer hos krisens iværksættere taget i betragtning er det muligt, at en stor del af denne tilbagegang skyldes vanskeligere vilkår for de, der starter op under den økonomiske krise. Efterspørgslen falder markant i denne periode, og det er generelt vanskeligere at rejse den nødvendige kapital. Dette kan samtidigt betyde, at konsekvenserne af den økonomiske krise kunne have været endnu større, hvis ikke der var sket et skifte mod en større andel af højkompente iværksættere.

2. Introduktion

Den globale økonomiske krise skyldede ind over verdens økonomier i slutningen af 2008, hvor en fastfrysning af de finansielle markeder udgjorde en stopklods for de økonomiske aktiviteter. Siden da har en række europæiske lande kæmpet med finansiell mistillid og gæld, hvilket har påvirket den økonomiske vækst i de fleste europæiske lande. Den økonomiske-politiske debat handler derfor i høj grad om, hvor væksten skal komme fra i de kommende år. I denne forbindelse har økonomer påpeget og problematiseret, at bankerne i højere grad end tidligere, kun tilbyder lån til etablerede virksomheder, hvorfor nye investeringer, herunder etablering af nye virksomheder, kan være i en kreditlemme (OECD, 2012).

Dette står i kontrast til, at forskningen tidligere har vist, at nye iværksættervirksomheder spiller en nøglerolle i forhold til skabelsen af nye arbejdspladser i økonomien (Davis et al., 1997; Haltiwanger et al., 2010; Dahl et al., 2009; Ibsen og Westergaard-Nielsen, 2011). Samstemmende viser mange analyser, at nye virksomheder står for en ikke-ubetydelig del af jobskabelsen i en økonomi. En relativ stor andel af denne jobskabelse kommer fra unge vækstvirksomheder. Fra 1995 til 2006 tegnede unge vækstvirksomheder sig således for 32 % af jobskabelsen hos yngre danske virksomheder. Dette skal ses i forhold til, at de i antal kun udgjorde omkring 6 % af de overlevende nye virksomheder (Dahl et al., 2009).

Erhvervs- og Byggestyrelsen (2011) viser, at antallet af nye registrerede virksomheder er faldet siden starten af 2008. I forhold til nyregistreringer ligger Danmark således i 2011 og 2012 på niveau med 2004, før starten af 00'ernes økonomiske opsving. Et fald på næsten 30 % i forhold til 2001 (Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2011, s. 14). Det er dog uvist, hvorledes dette har påvirket jobskabelsen fra iværksættervirksomhederne. Ligeledes er det stort set uafklaret, hvilke konsekvenser den økonomiske krise har haft på skabelsen af nye vækstvirksomheder.

På den ene side kan man forvente, at den økonomiske krise og efterfølgende mulige kreditlemme har betydet et fald i det samlede antal nye virksomheder samt en nedgang i etableringerne af kommende vækstvirksomheder med et tilsvarende fald i unge virksomheders jobskabelse til følge. Hvis det er tilfældet, vil det forventeligt ramme jobskabelsen i de kommende år, jf. ovenstående studier.

På den anden side er det muligt, at der er sket nogle forskydninger i forhold til typerne af personer, som starter virksomhederne. Studier som Dahl et al. (2009) viser, at det er et begrænset antal virksomheder, der bidrager positivt til nettojobskabelsen. Dette skyldes, at mange nystartede virksomheder lukker ned allerede inden for de første år, ligesom kun en begrænset andel af de nye virksomheder opnår en væsentlig jobskabelse. Det er ikke givet, at de senere års nedgang i antal nystartede virksomheder gælder de potentielt stærkeste og de potentielt svageste opstartsvirksomheder i samme omfang. Ligeledes er det ikke givet, at førnævnte mulige kreditlemme rammer ligeligt over fordelingen af potentielle iværksættere. I forhold til finanskrisens betydning for jobskabelsen fra iværksætteri er det afgørende hvilke grupper af iværksættere, der især påvirkes af krisen. Hvis det i højere grad er de mindre lovende iværksættere, der nu undlader eller begrænses i at starte op, vil udbyttet fra iværksættervirksomheder ikke nødvendigvis være blevet væsentlig forringet under den økonomiske krise trods ovenstående fald i antallet af nyetableringer. Dette skyldes, at andelen af iværksættere, som overlever og opnår vækst, er blevet større. Larsen (2012) understøtter sidstnævnte og finder indikationer på, at den finansielle krise kun har haft en begrænset negativ effekt på de nystartede virksomheders overlevelse. Hvorvidt det er den ene eller den anden situation, der er gældende, har det stor betydning for økonomiens udvikling fremadrettet.

På baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik undersøger denne forskningsrapport, hvorledes opstarten af nye virksomheder i Danmark har udviklet sig før og under den økonomiske krise. Rapporten har særligt fokus på overlevelsens- og vækstpotentialer hos de nye virksomheder, der er blevet etableret under krisen.

Med udgangspunkt i eksisterende forskning undersøger vi først, hvad der for hvert

år i perioden 2001 til 2009 karakteriserer de virksomheder og personer, der starter op i Danmark. Derudover undersøger vi forskelle i overlevelses- og vækstmønstre hos iværksættere, der starter op før og under den økonomiske krise. Endelig analyserer vi de mere langsigtede konsekvenser af den økonomiske krises betydning for iværksætteri og jobskabelse i Danmark ved at estimere det fremtidige potentiale (forventet overlevelse og vækst) hos de virksomheder, der er startet op efter 2008.

3. Data

Denne rapport er baseret på to databaser hos Danmarks Statistik: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning (IDA). Iværksætterdatabasen er primært baseret på den Erhvervsdemografiske database, der indeholder årlige oplysninger om alle reelt aktive nyetableringer fra 2001 til 2009. Med en "reelt aktiv virksomhed" menes en virksomhed, der har haft ansatte svarende til minimum 0,5 årsværk og/eller har haft en omsætning af en vis størrelse. Hvor stor en omsætning, der er påkrævet, varierer fra branche til branche. Udover at kontrollere, at nyregistrerede virksomheder har en reel aktivitet, ekskluderer Iværksætterdatabasen også ikke reelt nye virksomheder. Dette kan eksempelvis være nyregistreringer, der tidligere har været drevet af en anden ejer, under et andet firma eller i en anden form. Foruden Danmarks Statistik selv, anvendes Iværksætterdatabasen også af ministerier og styrelser, eksempelvis Erhvervs- og Byggestyrelsen (Danmarks Statistik, 2012b). I denne rapport bruger vi Iværksætterdatabasen til at bestemme, hvor mange nye virksomheder, der etableres hvert år samt til at identificere den primære stifter bag hver af de nye virksomheder. I cirka 15 % af virksomhederne har det ikke været muligt at identificere virksomhedens stifter. Når vi undersøger, hvad der karakteriserer iværksætterne bag de enkelte opstartsvirksomheder, udelader vi denne gruppe af virksomheder. Iværksætterdatabasen indeholder endvidere oplysninger om f.eks. antal årsværk i opstartsåret, branche, geografisk placering og ejerform. Vi anvender oplysningerne fra Iværksætterdatabasen til at analysere, hvad der karakteriserer iværksættere for hvert opstartsår fra 2001 til 2009. Denne analyse suppleres endvidere med oplysninger fra IDA.

Iværksætterdatabasen kan kobles sammen med IDA, der blandt andet indeholder baggrundsoplysninger om alle personer med bopæl i Danmark. Det er eksempelvis variable som alder, indkomst, uddannelsesniveau, tilknytning til arbejdsmarkedet samt familieforhold. Én af de store fordele ved IDA er, at den kan koble personer sammen med virksomheder. For hver virksomhed kan vi således finde oplysninger om alle ansættelsesforhold samt de ansattes karakteristika. Vi anvender IDA til at følge virksomhederne over tid og til at bestemme deres overlevelse og performance, eksempelvis omsætning og antal ansatte (Danmarks Statistik, 2012a).

Virksomhederne i IDA kan inddeles i to niveauer. Et overordnet niveau, der angiver virksomhedens identitet og svarer til virksomhedens CVR-nummer, og et arbejdsstedsniveau. Arbejdsstedet bestemmes af den fysiske beliggenhed for det enkelte arbejdssted. Hver virksomhed kan godt have flere arbejdssteder tilknyttet. Når vi følger virksomhederne over tid, gør vi det på arbejdsstedsniveau. Hvis en virksomhed har mere end ét arbejdssted, summerer vi oplysningerne over samtlige arbejdssteder. Det er kun virksomheder med ansatte, der har registrerede arbejdssteder i IDA. Det er derfor ikke alle virksomheder fra Iværksætterdatabasen, som kan observeres i IDA og dermed følges over tid. De analyser, vi laver af virksomhederne, som ligger ud over opstartsåret, inkluderer kun de virksomheder, der har et eller flere arbejdssteder i opstartsåret. Det er muligt for virksomheder at have for lav aktivitet til at indgå i databasen ét år for så at komme tilbage igen på et senere tidspunkt. I denne rapport bestemmes virksomhedslukninger af, om virksomhedens arbejdssteder optræder i IDA. Første år, hvor vi ikke kan se dem i IDA, antager vi, at de lukker, og eventuelle senere observationer af virksomheden droppes.

Når vi følger virksomhederne over tid, opgør vi virksomhedens størrelse ud fra antal ansatte i virksomheden. Antal ansatte er defineret som personer, der har hovedbeskæftigelse i virksomheden. Det vil sige, at vi ekskluderer eventuelle bibeskæftigede personer, eksempelvis studiejob. I tre virksomheder tager variabelen "antal ansatte" ekstreme værdier i opstartsåret. De tre virksomheder har henholdsvis 775, 829 og 1.846 ansatte i opstartsåret. Hvis vi inkluderer disse virksomheder, risikerer vi, at det medfører en overestimering af den gennemsnitlige virksomhedsstørrelse for de enkelte opstartsår. Vi betragter disse tre virksomheder som outliers, og vi ekskluderer dem af de analyser, der inkluderer antal ansatte i

opstartsåret. Dette gælder alle regressionsmodeller samt alle tabeller og figurer, hvor vi ser på størrelse.

4. Udviklingen i antal nye virksomheder under krisen

I henhold til Figur 1, der viser konjunkturudviklingen i Danmark fra 2001 til 2009, oplevede Danmark en økonomisk krise med negativ vækst i 2008 og 2009. En økonomisk lavperiode, der har spor frem til i dag. Erhvervs- og Byggestyrelsen (2011) har vist, at antallet af nystartede virksomheder er faldet under den økonomiske krise. Antallet af nyregistreringer i Danmark i 2011 og 2012 er således 30 % lavere end niveauet for 2004. Larsen (2012) viser tilsvarende et fald i antallet af nye virksomheder efter krisen, således antal nyregistreringer i 2009 nåede tilbage på samme niveau som i 2005. Den negative udvikling i antal nye virksomheder kan måske delvist forklares med bankernes tilbageholdenhed i forhold til at yde lån til etableringer af nye virksomheder. Dette gælder også lån til unge virksomheder, der ønsker at vokse. I en undersøgelse af europæiske virksomheders succesrate ved lånoptagning finder OECD (2012), at Danmark ligger i bunden. Således opnår blot 38,2 % af unge vækstvirksomheder et banklån ved ansøgning, mens succesraten for andre virksomheder er hele 60,9 %. Undersøgelsen siger dog ikke noget om, hvilke typer af lånansøgninger, der får afslag, eksempelvis om det i høj grad er meget risikofyldte eller urealistiske projekter. Undersøgelsen kan dog indikere en begrænset risikovillighed hos danske banker, der sætter unge og nystartede virksomheder i en kreditklemme, hvor det i første omgang er vanskeligt at låne til den nødvendige startkapital, og efterfølgende ikke er muligt at låne til investeringer i vækst.

Foruden ovenstående problemer i forhold til at rejse den nødvendige startkapital, peger tidligere studier også på andre årsager til den lavere iværksætteraktivitet. De foreslår, at recession og lavkonjunktur, som det er tilfældet i 2008 og 2009, jf. Figur 1, afholder potentielle iværksættere fra at starte op. Én forklaring er, at lavere efterspørgsel og økonomisk aktivitet både begrænser iværksætternes forretningsmuligheder og gør deres forretningsideer mindre profitable (Thompson, 2011). På baggrund heraf var det forventet, at antallet af nystartede virksomheder i Danmark er faldet under krisen. Denne negative udvikling ses ikke kun i Danmark. Eksempelvis viser Shane (2010) og Thompson (2011), at dette også har været tilfældet i henholdsvis USA og Irland.

Ovenstående fokuserer på effekten på iværksætteri fra økonomisk lavkonjunktur, eksempelvis som følge af lavere efterspørgsel. En anden konjunkturafhængig faktor, der også kan tænkes at påvirke iværksætteri i Danmark, er udviklingen på arbejdsmarkedet. Som beskrevet ovenfor, slår den økonomiske krise igennem på konjunkturerne i 2008. Det er dog først med cirka et års forsinkelse, at vi ser, at dette tager effekt på arbejdsmarkedet. Som det fremgår af Figur 13 i Appendiks, der viser den kvartalsvise bruttoledighed i Danmark fra 1. kvartal 2007 til 4. kvartal 2010, slår den økonomiske krise først for alvor igennem på ledigheden fra 2009. Dette skifte i den økonomiske krises karakter er interessant i denne sammenhæng. Mens faldende efterspørgsel umiddelbart foreslår et fald i antal nye virksomheder, kan faldende beskæftigelse have den modsatte effekt. For det første betyder en nedgang i beskæftigelsen, at der frigives ressourcer til gavn for iværksætterne. Det har muligvis ikke tidligere været muligt at rekruttere den nødvendige kvalificerede arbejdskraft for at starte op. Således kan en økonomisk nedtur åbne nye muligheder for iværksætterne ved at frigive arbejdskraft og dermed viden. Faldende beskæftigelse kan også have en positiv effekt på antal iværksættere, idet flere "tvinges" ud i iværksætteri, som et alternativ til arbejdsløshed (Picot og Heisz, 2000; Thurik et al., 2008; Thompson, 2011). Således viser LaRochelle-Côté (2010), at iværksætterandelen i Canada er steget fra 2008 til 2009. Dette understøttes af Thurik et al. (2008), der i et studie af 23 OECD lande viser en positiv sammenhæng (korrelation) mellem arbejdsløshedsraten og iværksætterandelen.

Figur 1 og Tabel 1 viser udviklingen i iværksætteri i Danmark fra 2001 til 2009¹. Af Tabel 1 og Figur 1 fremgår det, at antallet af nye virksomheder steg med

¹ For at blive betragtet som en reel opstartsvirksomhed skal virksomheden have en vis økonomisk aktivitet i løbet af det første år. Eventuelle nyregistreringer uden aktivitet tæller således ikke med i statistikken.

højkonjunktoren fra 2004, og forblev på et relativt højt niveau i årene 2005 til 2007. Ved finanskrisens indtog sker efterfølgende et betydeligt fald i antal nystarter, og niveauet i 2008 og 2009 er det laveste for den undersøgte periode. Vi finder således et langt større fald i antal nyregistreringer under den finansielle krise end Larsen (2012), der, som beskrevet ovenfor, peger på en mere begrænset nedgang i antal nye virksomheder. Denne forskel kan muligvis skyldes, at de to studier anvender forskellige data. Som tidligere beskrevet, jf. afsnit 3, indeholder vores data alle nye og reelt aktive virksomheder som registreret af Danmarks Statistik. Samme data anvendes af eksempelvis Erhvervs- og byggestyrelsen. Vores tal viser, at mens der i 2007 etableres 20.587 nye virksomheder, blev der i 2009 blot oprettet 10.176 nye virksomheder; et fald på mere end 50 %. Sammenligner vi i stedet med sidste økonomiske krise, er antal nyregistreringer i 2009 stadig mere end 30 % under niveauet i 2002; året der frem til 2008 har udgjort årtiets bundrekord for antal nystarter.

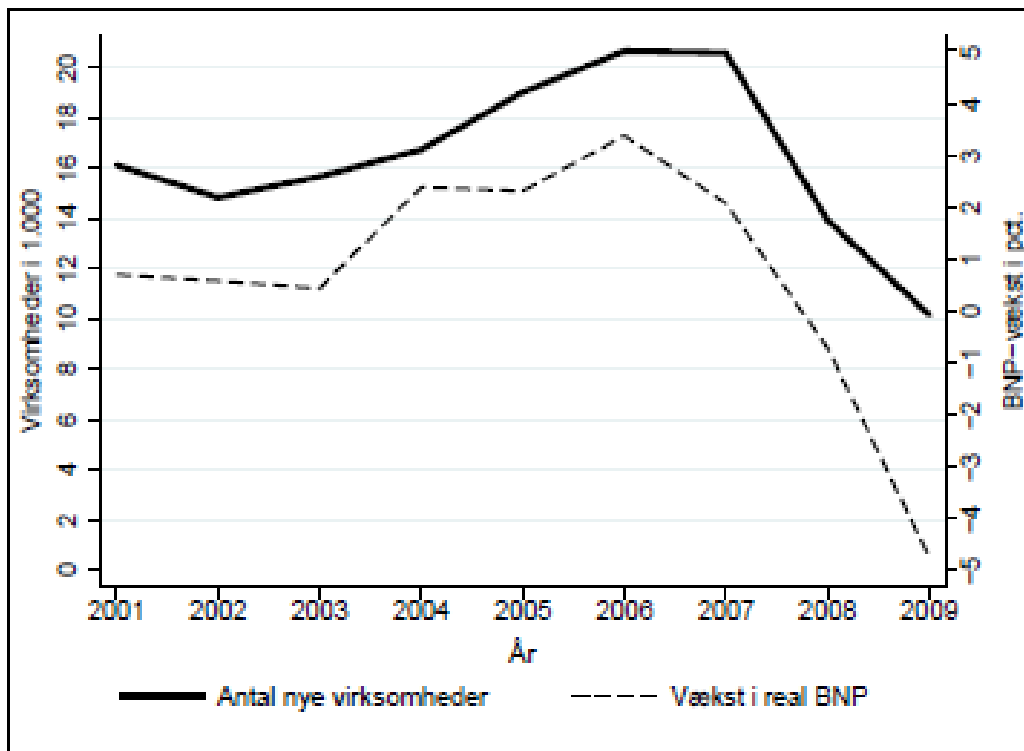
Tabel 1: Udviklingen i nye virksomheder, 2001 til 2009

	Nye virksomheder	Ansatte ved opstart	Andel med ansatte (%)	Ansatte ved opstart hvis ansatte > 0
2001	16.129	0,87	26,45	3,27
2002	14.848	0,75	22,73	3,28
2003	15.672	0,63	23,00	2,74
2004	16.744	0,65	22,80	2,84
2005	19.034	0,52	21,61	2,42
2006	20.661	0,52	21,48	2,40
2007	20.587	0,56	23,94	2,33
2008	13.945	0,40	21,63	1,87
2009	10.176	0,36	19,08	1,88

Note: Antal ansatte opgøres som antal årsværk. Vi udelader observationer af tre virksomheder med hhv. 775, 829 og 1846 ansatte i opstartsåret, jf. afsnit 3.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 1 viser endvidere udviklingen i antal virksomheder med ansatte i opstartsåret samt udviklingen i opstartsstørrelsen. Over perioden finder vi ingen væsentlig forskel på andelen af virksomheder med ansatte. Generelt har omkring en femtedel af de nye virksomheder ansatte i opstartsåret svarende til minimum et årsværk. Men som følge af det lavere antal opstartere i 2008 og 2009, betyder dette under finanskrisen et væsentligt fald i antallet af nye job, der skabes som følge af nyetableringer. Hertil kommer, at opstartsstørrelsen (antal ansatte i opstartsåret) er faldet over hele perioden og når de laveste niveauer i 2008 og 2009.

Figur 1: Antal nye virksomheder og økonomisk vækst, 2001 til 2009
 Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Vi ved fra tidligere studier, at unge virksomheder står for en betydelig andel af jobskabelsen i Danmark (Dahl et al., 2009; Ibsen og Westergaard-Nielsen, 2011). En nedgang i antal nye virksomheder, som vist ovenfor, kan derfor betyde en reduktion i jobskabelsen i de kommende år også. Til trods for, at færre starter virksomhed og de, der gør, starter op med færre ansatte, er det dog ikke givet, at den negative udvikling vil have store konsekvenser for den senere jobskabelse fra unge virksomheder. Hvorvidt gruppen af unge virksomheder samlet vil opleve et fald i jobskabelsen, svarende til udviklingen i Figur 1, afhænger af vækst- og overlevelsespotentialer hos de, der trods alt starter op. Hvis de nye virksomheder generelt overlever længere og opnår højere vækst, er det ikke givet, at effekten på jobskabelsen i de kommende år bliver så markant, som ovenstående tal umiddelbart giver indtryk af. Vi undersøger dette i de efterfølgende afsnit.

5. Hvad karakteriserer iværksætterne under krisen?

Ovenstående viser, at det samlede antal nye virksomheder i Danmark er faldet under den økonomiske krise, ligesom jobskabelsen fra nyetableringer er faldet betragteligt. Hvis dette fald rammer ligeligt over fordelingen af iværksættere, således vi i de kommende år vil få et tilsvarende fald i jobskabelsen fra eksempelvis vækstiværksætterne, må vi forvente, at det vil ramme jobskabelsen i de kommende år markant. På den anden side er det muligt, at der er sket nogle forskydninger i forhold til typerne af personer, som starter virksomhed. Som tidligere beskrevet, er der en stor spredning i iværksætternes beskæftigelsesbidrag (Dahl et al., 2009). Det er en mulighed, at optimisme og lettere adgang til kapital har medført, at et større antal iværksættere med begrænset potentiale for overlevelse og vækst startede op under det økonomiske opsving frem til 2007. Hvis den nuværende økonomiske situation har

medført, at det i højere grad er de mindre lovende iværksættere, der nu undlader eller begrænses i at starte op, vil udbyttet fra iværksættervirksomheder ikke nødvendigvis være blevet væsentlig forringet under den økonomiske krise trods ovenstående fald i antal nye virksomheder og jobskabelse via nyetableringer. Dette skyldes, at andelen af iværksættere, som opnår vækst og overlevelse, muligvis er blevet større. Denne hypotese støttes af Larsen (2012). I artiklen foreslås det, at de mindre gunstige forhold under krisen har medført, at de virksomheder, der etableres, generelt er stærkere. Dette understøttes af, at den nuværende krise blot har medført et mindre fald i den treårige overlevelseshastighed for nystartede virksomheder (Larsen, 2012).

I det efterfølgende beskriver vi, hvad der generelt karakteriserer de henholdsvis mest og mindst succesfulde iværksættere. På baggrund heraf undersøger vi, hvad der kendetegner de iværksættere, som er startet op umiddelbart før og efter, at den økonomiske krise gjorde sit indtog.

5.1 Iværksætterkarakteristika, der påvirker opstartsvirksomhedens overlevelse og vækst

Personerne bag de succesfulde virksomheder har en række kendetegn, som sandsynligvis gør dem til mere lovende virksomheder. En undersøgelse af iværksætternes personligheder viser eksempelvis, at denne gruppe i højere grad er drevet af selvstændighed end de, som klarer sig mindre godt. Dette er tilfældet, selvom selvstændighed er et af de karakteristika, der kendetegner iværksætter generelt, og i højere grad driver iværksættere end lønmodtagere (Dahl et al., 2009). Samme studie viser, at de mest succesfulde iværksættere i mindre grad er drevet af privatøkonomiske incitamenter, men i stedet vægter andre jobkarakteristika, som eksempelvis selvstændighed, højere. Dermed kan hypotesen være, at disse typer ikke lader sig stoppe af krisen, men fortsætter og måske endda i højere grad starter op. Hvis dette er tilfældet, vil udbyttet fra iværksættervirksomheder ikke nødvendigvis være blevet væsentlig forringet under den økonomiske krise trods ovenstående fald i antallet af nyetableringer. Dette skyldes, at andelen af iværksættere, som opnår vækst, muligvis er blevet større, mens det i højere grad er de mindre lovende iværksættere, der nu undlader eller begrænses i at starte op.

5.1.1 Nødvendighedsiværksættere

På den ene side kan den økonomiske krise medføre en stærkere selektionseffekt, hvor iværksætterne med det mindste potentiale i højere grad sorteres fra allerede inden opstart. Denne selektion kan eksempelvis ske, fordi disse iværksættere, som tidligere beskrevet, muligvis har vanskeligere ved at optage lån. Hvis dette er tilfældet, er det muligt, at nedgangen i antal nystartede virksomheder i Danmark kun har en begrænset effekt på jobskabelsen. Det er dog også muligt, at krisen har medført en anden og mindre gunstig sammensætning af iværksættere. Dette er eksempelvis tilfældet, hvis krisen og den højere arbejdsløshedsrate har medført en stigning i antallet af nødvendighedsiværksættere (Thompson, 2011; LaRochelle-Côté, 2010; Thurik et al., 2008; Picot og Heisz, 2000). Det vil sige personer, der bliver iværksættere som følge af ufrivillig arbejdsløshed, og for hvem iværksætteri er en vej ud af ledigheden. En stigning i denne gruppe af iværksættere kan være problematisk, idet tidligere studier har vist, at nødvendighedsiværksætterne hurtigere lukker ned sammenlignet med andre opstartsvirksomheder (Taylor, 1999; Dahl et al., 2009). Hvis denne gruppe af iværksættere som følge af krisen tegner sig for en større andel af de nystartede virksomheder, kan det således øge krisens negative konsekvenser for jobskabelsen.

Der er flere årsager til, at nødvendighedsiværksætterne har ringere overlevelseshastigheder. Én forklaring er mindre vilje og motivation til at drive virksomhed. Virksomhedslukning er ikke nødvendigvis det samme som en konkurs. Hvis det er ledighed frem for lyst, der har ført til iværksætteri, så er det oplagt, at

disse personer hurtigere og oftere vil vælge at lukke deres virksomhed ned, hvis de igen får mulighed for at arbejde som lønmodtagere (Taylor, 1999). Hvis disse personer i højere grad betragter deres iværksætteri som en midlertidig beskæftigelse, er det også nærliggende, at de i mindre grad vil have ambitioner om vækst og jobskabelse samt vil investere mindre i virksomheden. Så når iværksætteraktiviteten stiger som følge af øget arbejdsløshed, vil stigningen oftest ske i selskaber uden ansatte, hvormed beskæftigelseseffekten af de mange nye virksomheder muligvis er begrænset (LaRochelle-Côté, 2010). Derudover kan nødvendighedsiværksættere ikke i samme grad som andre tillade sig at være selektive i forhold til hvilke projekter, de vil deltage i, eller tillade sig at vente på den helt rigtige forretningside eller mere gunstige opstartsvilkår, eksempelvis stigende efterspørgsel eller lettere adgang til kapital (Brüderl et al., 1992).

Thompson (2011) peger endvidere på, at nødvendighedsiværksætterne i gennemsnit vil have lavere humankapital. Eksempelvis mindre uddannelse eller erhvervserfaring, der kan være relevant i forhold til at starte og drive en virksomhed. Udover, at dette kan medvirke til at forklare nødvendighedsiværksætternes lavere performance, problematiserer Thompson (2011) dette yderligere ved at foreslå, at en lavere humankapital hos nødvendighedsiværksætterne også kan få negative konsekvenser for økonomien på lang sigt. Dette skyldes, at et skifte mod en større andel af nødvendighedsiværksættere i dag, også vil præge sammensætningen af virksomheder i mange år fremover. Han argumenterer for, at lavere humankapital hos nødvendighedsiværksætterne begrænser deres muligheder for at finde anden beskæftigelse, ligesom deres indkomst som lønmodtagere også vil være lavere. Dette betyder, at de har færre alternativomkostninger ved at drive en potentielt mindre profitabel virksomhed videre frem for at lukke ned. På trods af lavere overlevelsesserater for denne gruppe, kan dette på sigt medføre en større andel af virksomheder med lavere indtjening og beskæftigelse (Thompson, 2011).

5.1.2 Iværksætternes humankapital

Tidligere studier har vist, at forskelle i iværksætternes humankapital kan forklare en væsentlig del af de store forskelle, vi observerer i vækst- og overlevelsopotentialet hos nystartede virksomheder (Burton et al., 2001; Agarwal et al., 2004; Dahl og Reichstein, 2007a). Jo større humankapital hos iværksætteren, jo mere efficiente virksomheder vil hun kunne starte. Dertil kommer, at større humankapital mindsker sandsynligheden for ufrivillig arbejdsløshed, og iværksætteren kan i højere grad være selektiv i forhold til kun at gå efter meget gunstige projekter (Brüderl et al., 1992).

De kompetencer, der er afgørende for at få succes som iværksætter, akkumuleres i høj grad gennem erhvervserfaring og uddannelse (Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2005; Burton et al., 2001; Lucas, 1978). Det er især typen af erhvervserfaring, som spiller en rolle for overlevelsen. Eksempelvis vil ledelseserfaring eller erfaring med at starte virksomhed øge overlevelsessandsynligheden (Lentz og Laband, 1990). Ligeledes er det en fordel, hvis iværksætteren har arbejdet i en mindre og ikke mindst succesfuld virksomhed forud for opstart (Dahl og Reichstein, 2007a,b; Sørensen og Phillips, 2011; Dahl, 2004). Hvis den tidligere arbejdsgiver var succesfuld, er det måske bedre erfaringer, iværksætteren kan tage med. Eksempelvis erfaringer om sunde virksomhedsrutiner og strategi. Hvis iværksætteren var ansat i en mindre virksomhed, vil hun i højere grad have kendskab til mange af virksomhedens funktioner sammenlignet med mere specialiserede ansatte i større virksomheder. Derudover er nystartede virksomheder typisk små, hvorfor erfaringer fra en mindre virksomhed vil være mere egnede (Dahl et al., 2009).

Foruden uddannelse og erhvervserfaring er lønniveauet i iværksætterens tidligere beskæftigelse også en indikator på hendes humankapital. Derfor bør det forventes, at en højere løn forud for opstart vil øge overlevelsessandsynligheden for den nye virksomhed. En anden væsentlig årsag til den positive sammenhæng mellem indkomst og overlevelseshancer er, at højere indkomst gør det muligt at starte mere kapitalstærke, og dermed mere levedygtige, virksomheder (Brüderl et al., 1992; Dahl

et al., 2009).

5.1.3 Spin-off iværksættere

Tidligere studier peger på, at især én type af erhvervserfaring er afgørende for virksomhedens succespotentiale. Dette er brancherelevant erfaring. Iværksættere, der tidligere har arbejdet i samme branche, som de selv starter op i, betegnes spin-off iværksættere (Dahl og Sorenson, 2012b; Klepper, 2009). Der er mange årsager til, at brancherelevant erfaring hos virksomhedens stifter forventes at øge succesraten. Spin-off iværksætters brancherfaring kan blandt andet betyde, at hun har bedre kendskab til markedets produkter, større teknologisk viden omkring produktionsprocesserne, viden om markedet, kunderne, konkurrenterne og potentielle nøglemedarbejdere. Denne større viden medfører muligvis, at spin-off iværksætterne starter større og mere effektive virksomheder. Det kan ligeledes betyde, at spin-off iværksætterne har lettere ved at identificere gode forretningsmuligheder såsom et uudnyttet potentiale i markedet, ligesom de måske har lettere adgang til ressourcer som kapital og arbejdskraft. Tilsammen kan dette give spin-off iværksætterne en fordel sammenlignet med andre iværksættere, der resulterer i, at spin-off iværksætterne ikke blot overlever længere end andre opstartsvirksomheder, men også skaber flere job og har større sandsynlighed for at blive vækstiværksættere (Gjerløv-Juel og Dahl, 2012; Dahl og Sorenson, 2012b; Dahl et al., 2009; Klepper og Sleeper, 2005; Agarwal et al., 2004; Phillips, 2002; Klepper, 2001). Spin-off iværksættere er således en yderst interessant gruppe, der kan have stor betydning for den samlede samfundsøkonomiske gevinst fra iværksætteri i form af varige beskæftigelsesbidrag. Det er derfor væsentligt at undersøge, hvorledes den økonomiske krise har påvirket andelen af iværksættere med brancherfaring.

5.2 Analyse af sammensætningen af iværksættere under krisen

Ovenstående peger på, at forskelle i iværksætternes kompetencer på opstartstidspunktet har afgørende betydning for overlevelses- og vækstpotentialet i nystartede virksomheder. Der er derfor væsentligt at undersøge, hvorledes sammensætningen af iværksættere og disses karakteristika har ændret sig som følge af den økonomiske krise.

I nedenstående tabeller inddeler vi opstartsvirksomhederne efter opstartsår og undersøger, hvad der kendetegner iværksætteren bag den nystartede virksomhed for hvert år i perioden 2001 til 2009². Vi undersøger deres humankapital på opstartstidspunktet via variablene indkomst, uddannelsesniveau og brancherfaring. Iværksætters indkomst er den reale³ skattepligtige indkomst i det seneste år iværksætteren observeres forud for opstart. Med hensyn til uddannelse inddeles iværksætterne i fire kategorier efter deres højeste fuldførte uddannelse. De fire kategorier er ufaglært, faglært, gymnasium og universitet. Vi definerer iværksættere med brancherfaring som personer, der inden for de seneste 15 år forud for opstart har været ansat i samme branche (samme 4-ciffer branchekode), som de selv starter op i. Det bemærkes, at denne definition adskiller sig fra Dahl et al. (2009), der i denne sammenhæng udelukkende betragter iværksætters beskæftigelse i året forud for opstart. Vi mener dog, at den her valgte definition i højere grad er sammenfaldende med den gængse definition i iværksætterlitteraturen (Dahl og Sorenson, 2012a).

Vi undersøger yderligere, hvorledes andelen af nødvendighedsiværksættere og studenteriværksættere har udviklet sig henover perioden. Dette er interessant, idet

² Det er ikke muligt at identificere stifteren bag samtlige nystartede virksomheder i Danmark. Vi har således kun oplysninger om stifteren bag ca. 85 % af virksomhederne i Tabel 1. De resterende virksomheder udelades af de efterfølgende analyser.

³ Indkomsten deflateres med industriens lønindeks til 2001-niveau

tidligere forskning har peget på, at begge grupper har ringere overlevelses- og vækstopotentiale sammenlignet med andre iværksættere. En stigning i én af disse grupper kan således have en negativ effekt på de langsigtede økonomiske bidrag fra iværksætteri (Gjerløv-Juel og Dahl, 2012; Thompson, 2011; Klepper, 2007). Vi definerer studenteriværksættere som personer uden brancheerfaring efter endt (eller afbrudt) studieforløb. Vi inkluderer to definitioner på nødvendighedsiværksættere. Første definition tæller de personer, der enten var registreret som ledige i året før opstart eller i opstartsåret. Nødvendighedsiværksættere kan også tælle de, der bliver ledige, eller forventer at blive det, som følge af, at den virksomhed, de arbejder for, lukker. Den anden definition på nødvendighedsiværksættere omfatter derfor, foruden de, der er inkluderet i ovenstående, også de iværksættere, hvor arbejdsgiveren fra året før opstart (modervirksomheden) er lukket ned på opstartstidspunktet. For at tage højde for, at de ansatte kan forudsige lukning før selve ophørsdatoen, så inkluderer denne definition yderligere de, hvor modervirksomheden lukker ned i året efter opstart. Endelig er det interessant, i hvilket omfang de nye virksomheder under krisen startes af serieiværksættere, det vil sige personer, der også tidligere har startet virksomhed. På baggrund af den eksisterende litteratur, er det dog ikke entydigt, om serieiværksættere vil være bedre stillet sammenlignet med andre iværksættere. På den ene side kan relevant erfaring hos disse iværksættere tale for en positiv effekt på overlevelse og vækst (Lentz og Laband, 1990). Omvendt er det en mulighed, at denne gruppe i højere grad tæller personer, der ikke besidder de nødvendige kompetencer, men som først vil afstå fra en tilværelse som iværksætter efter gentagne mislykkede forsøg (Brüderl et al., 1992). Dahl et al. (2009) finder, at iværksættererfaring har en positiv effekt på overlevelsessandsynligheden. Men de finder også, at denne positive effekt mere end opvejes, hvis den tidligere virksomhed er lukket ned.

Tabel 2: Iværksætterkaraktistika efter opstartår, 2001 til 2009. Andel af alle opstartsvirksomheder i pct.

	Nødvendigheds- iværksætter 1	Nødvendigheds- iværksætter 2	Branche- erfaring	Serie- iværksætter	Succesfuld serieiværk.
2001	25,62	35,27	30,37	11,75	38,00
2002	26,41	36,68	30,17	7,47	31,54
2003	27,16	36,23	26,72	7,33	36,55
2004	30,85	38,36	27,54	8,32	36,16
2005	29,52	36,82	28,62	8,53	40,25
2006	26,61	34,81	32,00	9,29	39,29
2007	22,09	32,80	32,94	10,14	47,56
2008	17,05	28,90	28,98	11,19	45,18
2009	16,86	28,09*	29,30	13,17	40,40

Nødvendighedsiværksætter 1: har været ledige forud for opstart.

Nødvendighedsiværksætter 2: har været ledige forud for opstart eller modervirksomheden lukker/er lukket.

*Antal modervirksomheder, der lukker ned i 2010, er estimeret.

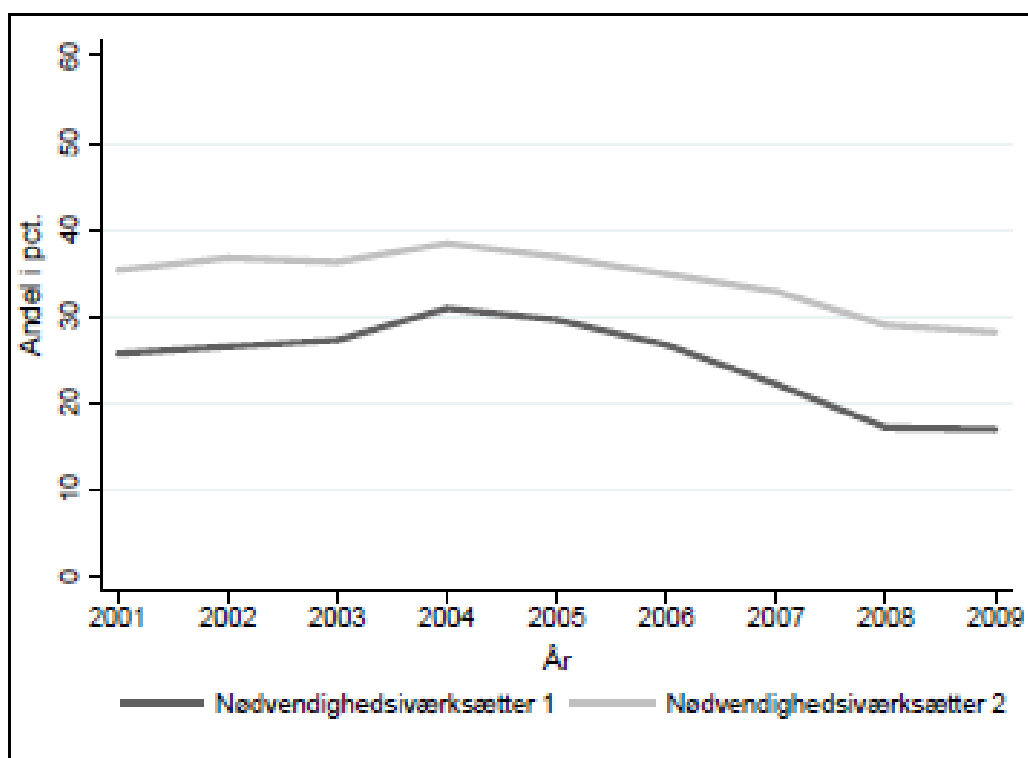
Tabel 2 og Figur 2 viser udviklingen i de to kategorier af nødvendighedsiværksættere.⁴ Det fremgår, at andelen af nødvendighedsiværksættere inden for begge kategorier har været svagt faldende siden 2004. Andelen af nødvendighedsiværksættere er således signifikant⁵ lavere i kriseårene 2008 og 2009 end andelen i samtlige år forud, uanset hvilken definition vi anvender. Dette indikerer, at en højere arbejdsløshedsrate under den finansielle krise ikke har ført til flere nødvendighedsiværksættere. Til gengæld udgør nødvendighedsiværksætterne en relativt stor andel af de nye virksomheder i vækstårene 2001 til 2007. En forklaring på den mindre andel af nødvendighedsiværksættere i 2008 og 2009 kan være bankernes

⁴ Datagrundlaget for Tabel 2 og 3 findes i appendiks, Tabel 12 og 13.

⁵ Ved kategoriske variable anvendes χ^2 -test samt et 5 pct. signifikansniveau.

øgede tilbageholdenhed med udlån til iværksættervirksomheder og ikke mindst en forventet større selektion i forhold til hvilke virksomheder, der tilbydes lån. Dette har muligvis ramt denne gruppe af iværksættere særligt hårdt. Omvendt kan mindre gunstige opstartsvilkår og markedspotentiale simpelthen have afholdt flere fra at starte op. Endelig kan dette resultat tyde på, at flere ledige under perioder med højkonjunktur har anvendt en ledighedsperiode til at forberede opstart af egen virksomhed.

Sammen med Figur 3 viser Tabel 2 yderligere, hvorledes andelen af iværksættere med brancheerfaring har udviklet sig over perioden. Selv om vi finder en vis variation over perioden, ses ingen markante og systematiske forskelle i denne variabel i årene før og under krisen. Eksempelvis er andelen af iværksættere med brancheerfaring i 2008 og 2009 signifikant højere end andelen af

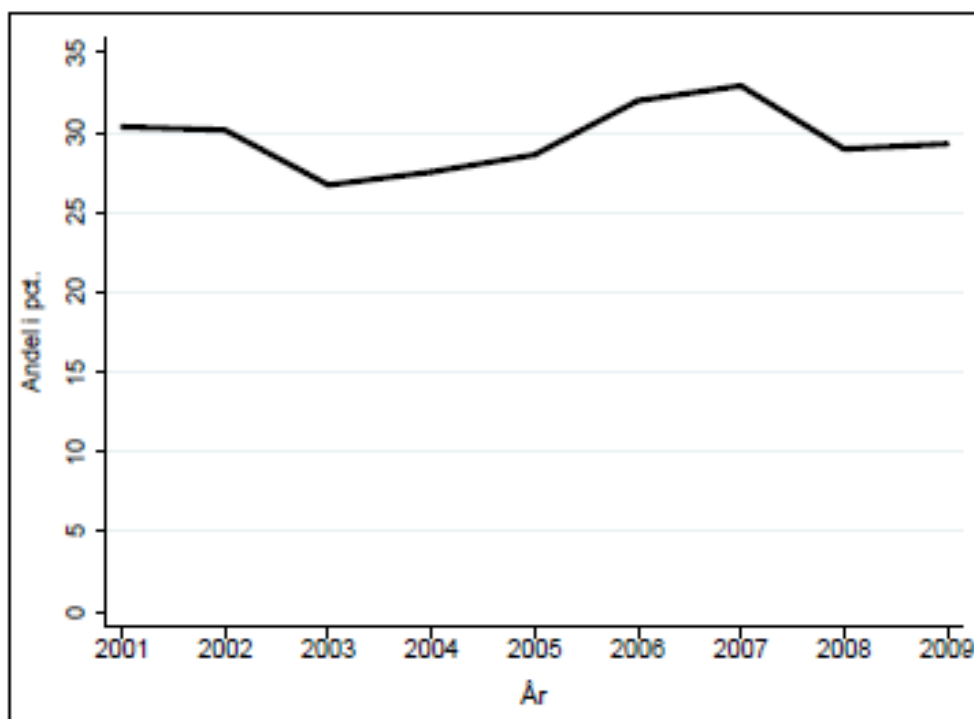

Figur 2: Andel nødvendighedsiværksættere efter opstartsår, 2001 til 2009
 Kilde: Iværksætterdatabase og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

iværksættere med brancheerfaring i 2003 og 2004, mens der ikke er nogen signifikant forskel i forhold til opstarterne fra 2005. Omvendt er niveauet i 2008 og 2009 signifikant lavere end i årene 2006 og 2007. Dette understøtter således ikke hypotesen om, at den finansielle krise kunne medføre et skifte i retningen af stærkere opstartsvirksomheder, i hvert fald ikke hvis vi ser på brancheerfaring. Dog er det interessant, at andelen af iværksættere med brancheerfaring synes relativt upåvirket af konjunkturudviklingen. Det bemærkes dog, at mens andelen af iværksættere med brancheerfaring er relativt stabil over perioden, gælder det ikke for antallet af iværksættere med brancheerfaring, der i stedet følger den generelle tendens (jf. Tabel 1) og dermed er faldet betragteligt i kriseårene.

Den næstsidste variabel i Tabel 2 er serieiværksætterne. Tabellen indikerer, at den finansielle krise ikke har afskrækket denne gruppe af iværksættere. Tværtimod udgør serieiværksætterne i 2008 og 2009 en signifikant større andel af opstartsvirksomhederne end noget år i perioden 2002 til 2007. At denne gruppe

tegner sig for en større andel af iværksættervirksomheder under den finansielle krise er interessant, idet tidligere studier peger på, at serieiværksættere har stærkere kompetencer og dermed bedre muligheder for succes. Mens serieiværksættere i gennemsnit forventes at have højere overlevelse sammenlignet med andre iværksættere bemærkes det dog, at det kan være afgørende, om disse iværksættere har været succesfulde med deres tidligere virksomheder eller ej (Dahl et al., 2009). Er der tale om personer, der gentagne gange er lukket ned med en virksomhed, kan det således have den modsatte effekt. Vi definerer en serieiværksætter som succesfuld, hvis minimum én af hendes tidligere virksomheder fortsat eksisterer på opstartstidspunktet. Tabel 2 viser, at 45,18 % af serieiværksætterne fra 2008 var succesfulde i henhold til vores definition. Dette er signifikant højere end andelen af succesfulde iværksættere i perioden 2001 til 2006. Blandt 2009-opstarternes serieiværksættere er det kun 40,4 %, som var succesfulde. Dette er dog fortsat en signifikant større andel sammenlignet med 2001, 2002 og 2004. At andelen af serieiværksættere er steget i kriseårene forventes derfor at have en positiv effekt på de samfundsøkonomiske gevinster fra kriseiværksætterne, hvilket muligvis kan være med til at opveje en del af tabet fra et lavere antal opstartere.

Figur 3: Andel iværksættere med brancheerfaring forud for opstart. Inddelt efter opstartsår, 2001 til 2009

Kilde: Iværksætterdatabase og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Et typisk mål for humankapital er løn. Vi måler dette som iværksætterens indkomst forud for opstart (se Figur 4). Tabel 3 viser, at iværksætternes gennemsnitlige indkomst forud for opstart er højest i kriseåret 2008. Test⁶ viser, at der ikke er signifikant forskel på indkomstniveauet i de tre år 2007 til 2009. Derudover er indkomsten i alle tre år signifikant højere end i 2006. Går vi længere tilbage finder vi, at kun indkomstniveauet for 2009-opstarterne er signifikant højere end alle andre opstartsår tilbage til 2002, mens der ikke er signifikant forskel i forhold

⁶ Ved numeriske variable anvendes t-test samt et signifikansniveau på 5 %.

til 2001-niveauet.⁷

Tabel 3: Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Andel af alle opstartsvirksomheder i pct.

	Real [†] indkomst, kr.	Studenter-iværksætter	Ufaglært	Faglært	Gymnasie	Universitet
2001	248.931	6,11	23,82	39,97	8,34	25,30
2002	238.277	6,40	21,12	41,47	8,50	26,39
2003	238.899	6,18	20,23	41,81	8,08	27,24
2004	224.138	6,47	19,93	40,92	7,93	28,43
2005	222.429	6,81	20,07	42,37	7,67	27,18
2006	217.404	6,50	19,00	43,08	7,71	27,43
2007	304.511	5,92	18,89	42,72	7,77	28,29
2008	321.563	5,64	17,47	35,42	9,53	35,83
2009	249.343	6,53	15,65	33,30	9,82	39,49

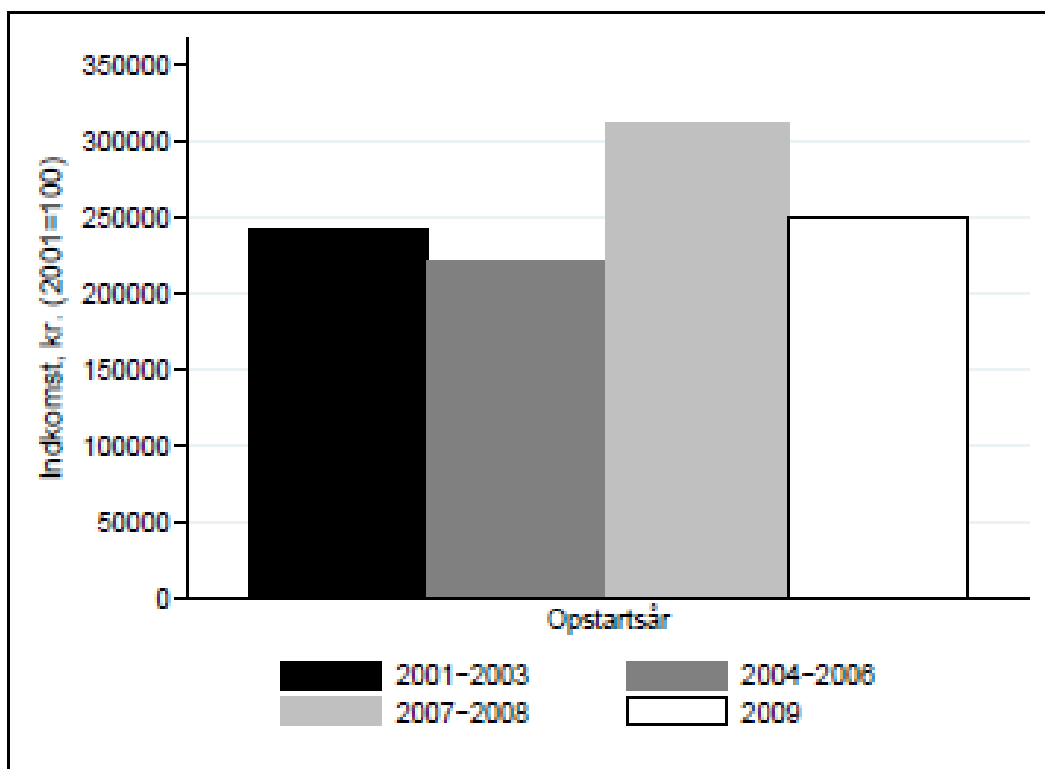
Note: Uddannelsesniveauet er ikke oplyst for 2,5 % af iværksætterne, hvorfor de fire uddannelseskategorier ikke summer til 100.

[†]Basisåret er 2001. Se Tabel 14 for yderligere beskrivende statistik af real indkomst.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

At indkomstniveauet forud for opstart er højt under den finansielle krise kan indikere en generelt højere humankapital hos de iværksættere, der starter op i denne periode. Dette er yderst interessant, da tidligere studier har vist, at iværksætterens humankapital har en positiv effekt på iværksætternes overlevelsessandsynlighed samt deres evne til jobskabelse. En alternativ hypotese kan dog være, at den højere indkomst i 2008 og 2009 er drevet af en mindre andel af nødvendighedsiværksættere frem for højere humankapital. Som tidligere nævnt er andelen af personer, der går fra ledighed til iværksætteri, faldet under den økonomiske krise. Da indkomstniveauet typisk er lavere for denne gruppe, er det muligt, at det påvirker resultaterne omkring højere humankapital målt ved indkomst. For at teste denne hypotese dropper vi alle observationer af personer, der var ledige i opstartsåret eller i året forud for opstart, og sammenligner indkomstniveauerne igen. Vi finder, at indkomstniveauet i 2009 stadig er signifikant højere end det gennemsnitlige indkomstniveau for iværksættere, der starter op fra 2004 til 2006. Hvis vi lempet vores krav fra et 5 % til et 10 % signifikansniveau, finder vi endvidere, at den gennemsnitlige indkomst for 2008-opstarterne ligeledes er højere end indkomsten for iværksættere fra 2004 til 2006. Dette understøtter således hypotesen om, at kriseopstarterne generelt har højere humankapital målt ved indkomst forud for opstart.

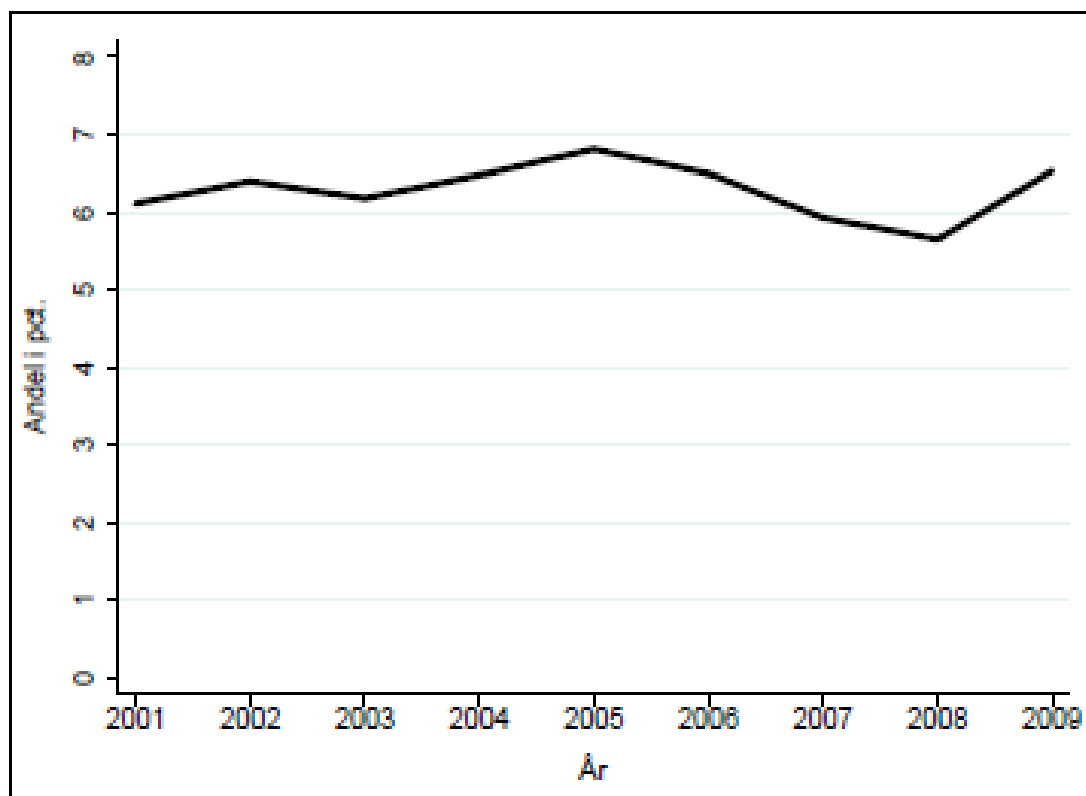
⁷ Tabel 14 viser beskrivende statistik for den reale indkomst. Heraf fremgår det, at vi observerer meget høje maksimumsværdier i enkelte år, og særligt i 2007 og 2008. Dette påvirker dog ikke konklusionerne fra ovenstående analyse. Hvis vi ekskluderer observationer af indkomster over 50.000.000 kr. (3 observationer droppes), er 2008, med en gennemsnitlig real indkomst på 253.616 kr. fortsat det år, der har det højeste indkomstniveau. I 2007 falder indkomstniveauet dog til 234.556 kr. Ekskludering af ekstreme observationer betyder endvidere, at gennemsnitsindkomsten i kriseårene 2008 og 2009 nu bliver signifikant højere end alle år fra 2002 til 2007. Dette understøtter ovenstående hypotese om generelt større humankapital hos kriseiværksætterne.

Figur 4: Real* årsindkomst i året før opstart, 2001 til 2009. *Basisåret er 2001.
 Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 3 og Figur 5 viser andelen af studenteriværksættere. En hypotese er, at færre alternative jobmuligheder for nyuddannede har medført en stigning i andelen af studenteriværksættere under den finansielle krise. En sådan udvikling kan være problematisk, da vi ved fra tidligere studier, at manglende erhvervserfaring hos denne gruppe gør, at de i mindre grad er rustet til at starte egen virksomhed, og derfor oftere må lukke ned. Stik imod ovenstående hypotese finder vi, at andelen af studenteriværksættere i 2008 ikke er signifikant forskellig fra niveauet i 2001, 2003 og 2007. I de resterende år er andelen af studenteriværksættere i 2008 tilmed lavere. For 2009 finder vi ingen signifikant forskel fra tidligere år, dog med undtagelse af 2008. En sidste indikator på iværksætternes humankapital er uddannelse. Tabel 3 og Figur 6 viser først udviklingen i andelen af ufaglærte iværksættere. Vi ser her en generel tendens, hvor andelen af ufaglærte, uafhængigt af den finansielle krise, er blevet mindre henover perioden. En uddannelseskategori, der til gengæld oplever et mere markant fald siden 2007, er de faglærte. Dette er ikke overraskende, da denne gruppe af iværksættere er relativt mere aktive i konjunkturfølsomme brancher som bygge- og anlæg.⁸ Figur 14 i appendiks viser netop et meget markant fald i antal opstarter inden for branchen traditionel fremstilling, bygge og anlæg efter 2007. Mens denne branche tegnede sig for 22,6 % af de nystartede virksomheder i 2007, udgjorde den knap 3,5 % af opstarterne i 2008 og 2009. Sammen med serviceerhverv er det således et fald i antal nye virksomheder inden for traditionel fremstilling, bygge og anlæg, der ligger bag det markante fald i antal nyetableringer efter 2007 (se Tabel 1, 21 og 29).

⁸ Vi inddeler virksomhederne i de tre brancher: service, nyere fremstilling samt traditionel fremstilling, bygge og anlæg. Set over hele perioden udgør de faglærte iværksættere 61,8 % af iværksætterne inden for traditionel fremstilling, bygge og anlæg.

Figur 5: Andel studenteriværksættere efter opstartsår, 2001 til 2009
Kilde: Iværksætterdatabase og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Mens antallet af nyetableringer inden for traditionel fremstilling, bygge og anlæg og serviceerhverv falder under den økonomiske krise, ser vi i samme periode en stigning i antal nye virksomheder inden for nyere fremstilling, der tæller virksomheder inden for mere højteknologisk fremstillingsindustri (se Tabel 25). Det er således ikke alle brancher, der påvirkes negativt af den finansielle krise. En anden interessant tendens, der fremgår af Tabel 23, er, at andelen af spin-off iværksættere inden for denne branche er steget. Dette kan betyde en positiv effekt på bidraget fra iværksætteri, da spin-off iværksættere, som tidligere beskrevet, generelt klarer sig bedre sammenlignet med andre iværksættere. Foruden brancheerfaring er iværksætterne inden for nyere fremstilling også kendetegnet ved en høj andel af universitetsuddannede. Over hele perioden udgør de universitetsuddannede 40,6 % af iværksætterne i denne branche, hvilket gør de universitetsuddannede til den mest aktive uddannelseskategori blandt iværksættere inden for nyere fremstilling. Ligesom brancheerfaring er uddannelse blevet fremhævet som væsentlig for iværksætters kompetencer og dermed sandsynlighed for succes. En hypotese kan være, at den økonomiske situation med højere ledighed, jf. Tabel 13, har frigivet højkompente personer, der vælger iværksætteri på grund af færre muligheder på arbejdsmarkedet. Det er muligvis det, der påvirker sammensætningen af iværksættere inden for nyere fremstilling. Det er dog uvist, hvorvidt det under den nuværende økonomiske situation vil medføre øget overlevelse og vækst for opstartsvirksomhederne i nyere fremstilling.

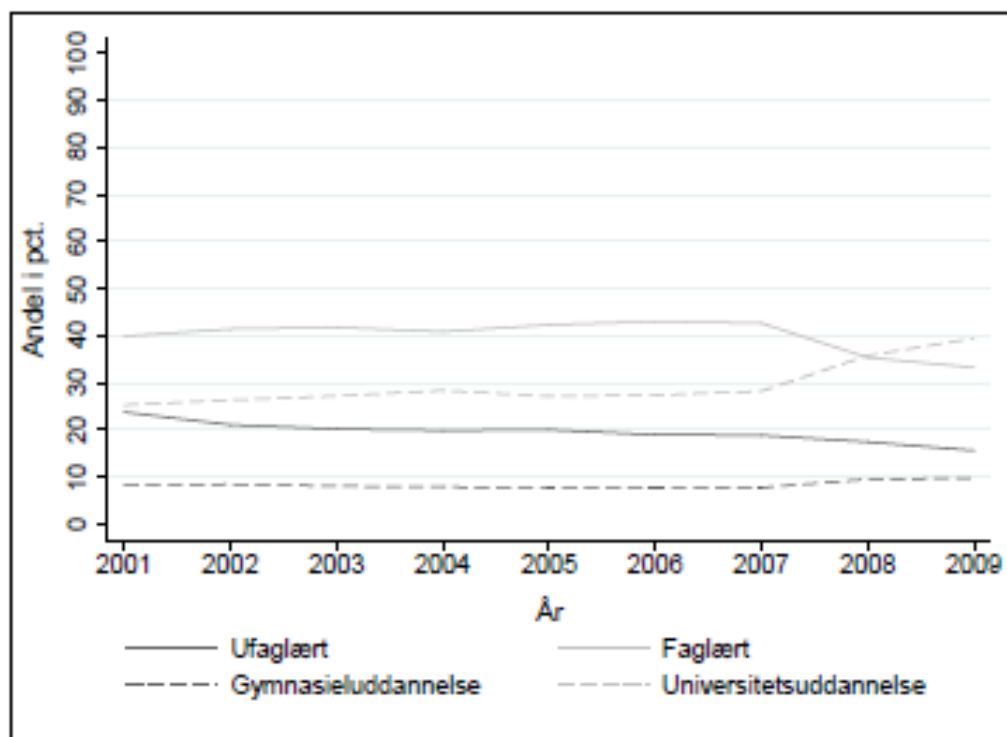
Vender vi tilbage til Tabel 3 og Figur 6 ser vi, at andelen af universitetsuddannede generelt er steget over perioden. Den største stigning observeres fra 2007 til 2008, og i 2008 og 2009 er andelen af universitetsuddannede signifikant højere end på noget tidspunkt forud for krisen. Således stiger andelen af universitetsuddannede iværksættere fra 28,29 % i 2007 til 35,83 % og 39,49 % i

henholdsvis 2008 og 2009. En hypotese er, at dette er drevet af en større andel af studenteriværksættere, der, som bekendt, generelt klarer sig ringere end andre iværksættere. Men som det fremgik af ovenstående, er dette ikke tilfældet, da den finansielle krise ikke har medført en større andel studenteriværksættere. I stedet indikerer denne stigning en relativt større humankapital hos de iværksættere, der starter op i 2008 og 2009.

Samlet set tegner ovenstående et billede af, at de iværksættere, der starter op under den finansielle krise, generelt har stærkere kompetencer i form af øget humankapital. Andelen af nødvendighedsiværksættere er faldet, mens indkomst- og uddannelsesniveaue er steget. En nærliggende forklaring er, at de højkompetente iværksætteres alternative jobmuligheder spiller en afgørende rolle for deres iværksætterlyst. Selvom de er faldet i antal, udgør de således en større andel af iværksætterne i kriseårene 2008 og 2009. Mængden af alternative jobmuligheder spiller naturligvis også en rolle for andre grupper af potentielle iværksættere, men tilsyneladende lokkes relativt flere højkompetente iværksættere ind i iværksætteri i kriseperioden. Dette kan skyldes en mere positiv vurdering af kompetencer og succespotentiale fra såvel kreditorer som iværksætteren selv. Denne udvikling kan være interessant, da det kan betyde, at en større andel af de, der starter op, formår at overleve længere, ligesom de forventes at opnå højere vækstrater og skabe flere job. En sådan tendens kan delvist modsvare beskæftigelsestab fra et færre antal nyetableringer og dermed mindske den finansielle krises negative effekter på iværksætteri i Danmark.

5.3 Forskelle i overlevelsesmønstre og jobskabelse

Ovenstående peger på, at selvom der siden 2007 har været en betydelig nedgang i antallet af nye virksomheder, så har de iværksættere, der trods alt starter op, generelt stærkere kompetencer målt ved højere uddannelse og højere indkomst forud for opstart, ligesom der er kommet relativt færre nødvendighedsiværksættere. I det efterfølgende undersøger vi, hvad denne ændrede sammensætning af iværksætterne har betydet for overlevelsen og jobskabelsen hos de nystartede virksomheder. Det bemærkes dog, at Tabel 4 viser et stort fald i antal opstartsvirksomheder med ansatte i 2008 og især i 2009. Det er tvivlsomt, om selv en relativt bedre sammensat gruppe af iværksættere vil kunne opveje så stort et fald i antal virksomheder med ansatte.

Figur 6: Iværksætteres uddannelse efter opstartsår, 2001 til 2009
 Kilde: Iværksætterdatabase og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Vores datamateriale tillader os desværre kun at følge virksomhederne til og med 2010, ligesom vi kun kan bestemme overlevelse og vækst for de virksomheder, der har ansatte i opstartsåret, jf. afsnit 3. Vi kan derfor blot følge 2008- og 2009-opstarterne i henholdsvis 2 og 1 år efter opstart. Kravet om ansatte i opstartsåret betyder endvidere, at en stor andel af virksomhederne fra ovenstående analyser må udelades.⁹ Den efterfølgende analyse giver dog fortsat en indikation af, hvorledes kriseopstarterne klarer sig i forhold til iværksætterne fra tidligere år.

⁹ Dette betyder, at der sker en ændring i iværksætternes karakteristika (se beskrivende statistik for iværksætterkarakteristika i Tabel 17 og 18). Sammenlignet med Tabel 2 og 3 kan det blandt andet nævnes, at spin-off iværksættere og serieiværksættere udgør en større andel af virksomhederne. Omvendt er der relativt færre nødvendighedsiværksættere og studenteriværksættere, som har ansatte i opstartsåret. Det bemærkes, at vi som tidligere kun kan identificere iværksætteren bag cirka 85 % af virksomhederne.

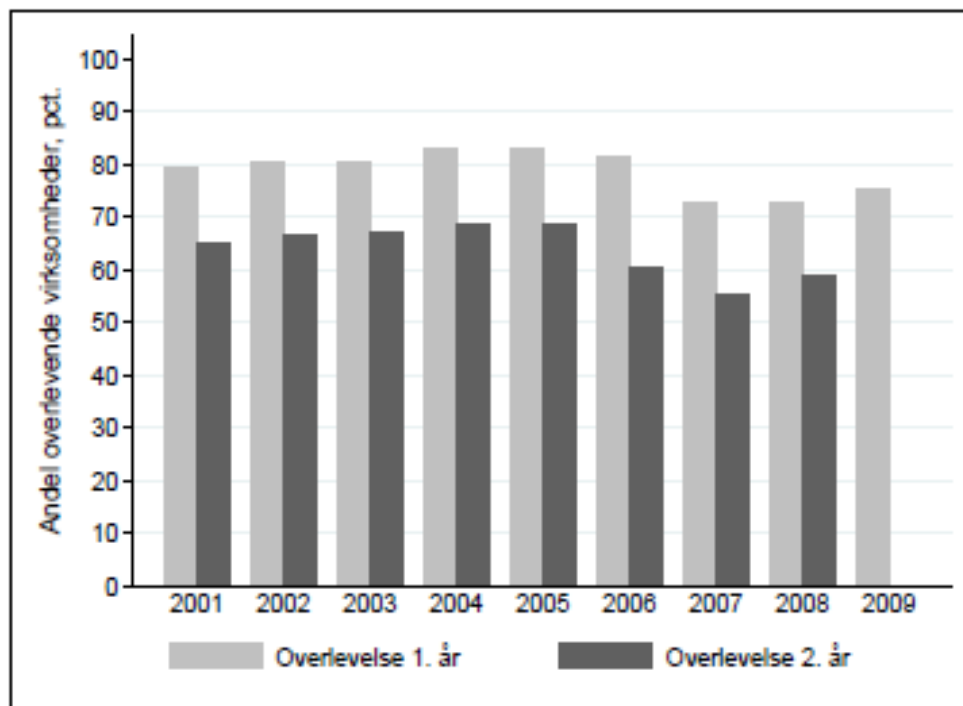
Tabel 4: Overlevelse og vækstiværksættere inddelt efter opstartsår

	Antal virksomheder	1-årig overlevelsesrate	2-årig overlevelsesrate	Vækstiværksættere 3. år	Vækstiværksættere 5. år
2001	5.432	76,46	65,08	16,86	22,51
2002	4.430	80,54	66,52	16,73	23,22
2003	4.706	80,68	67,13	16,56	21,66
2004	5.184	82,83	68,87	13,73	18,40
2005	5.510	82,87	68,51	14,28	16,48
2006	6.054	81,70	60,67	12,22	14,79
2007	6.420	72,96	55,42	8,29	-
2008	3.613	72,54	58,76	8,10	-
2009	1.497	75,42	-	-	-

Note: Tabellen indeholder kun de virksomheder, der har ansatte i opstartsåret. Vi ekskluderer tre virksomheder med hhv. 775, 829 og 1.846 årsværk i opstartsåret. Vi kan kun observere virksomhederne frem til og med 2010, hvorfor 2 års overlevelsesraten samt vækstiværksættere i 3. år ikke kan beregnes for 2009-opstarterne. *Ansatte:* antal ansatte med hovedbeskæftigelse i virksomheden ultimo november hvert år. *Kilde:* Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 4 og Figur 7 viser den 1-årige og 2-årige overlevelsesrate for iværksættere inddelt efter opstartsår. Som beskrevet i afsnit 3 indeholder tallene kun de virksomheder, der har ansatte i opstartsåret. Vi finder den laveste 1-årige overlevelsesrate hos de iværksættere, der starter op i 2008. Denne er dog ikke signifikant forskellig fra den 1-årige overlevelsesrate for 2007-opstarterne. Den 1-årige overlevelsesrate for 2009-opstarterne er endda højere end for 2007-opstarterne, men signifikant lavere sammenlignet med alle tidligere år. Ser vi på 2008-opstarternes 2-årige overlevelsesrate er denne signifikant lavere end den 2-årige overlevelse for virksomheder, der starter op fra 2001 til 2005. Til gengæld finder vi ingen signifikant forskel sammenlignet med 2006-opstarternes 2-årige overlevelsesrate, mens 2008-opstarternes 2-årige overlevelsesrate er højere end for virksomheder med opstart i 2007. Dette kan måske skyldes større humankapital hos førstnævnte. Generelt ser vi dog tegn på, at virksomhederne oplever lavere overlevelse under krisen uafhængigt af opstartsår.

Tabel 4 viser yderligere andelen af vækstiværksættere i det 3. og 5. år efter opstart. Vækstiværksætterne er en særligt interessant gruppe på grund af deres høje bidrag til beskæftigelsen. Eksempelvis har Dahl et al. (2009) vist, at mens vækstiværksætterne blot udgjorde 6 % af de unge virksomheder fra 1995 til 2006, så tegnede de sig i samme periode for 36 % af unge virksomheders jobskabelse. En ændring i andelen af vækstiværksættere kan således have stor betydning for beskæftigelsesgevinsten fra iværksætteri. Vi definerer vækstiværksættere i henhold til Erhvervs- og Byggestyrelsen (2005), der definerer vækstiværksættere som virksomheder, der fortsat eksisterer og har minimum 10 ansatte efter 5 år. Samme definition anvendes også i Dahl et al. (2009). Da vi ikke kan følge alle opstarterne fra 2001 til 2009 i 5 år, beregner vi også andelen af vækstiværksættere 3 år efter opstart efter samme definition. Det vil sige, virksomheden eksisterer efter 3 år og har minimum 10 ansatte. Tabel 4 viser, at det henover perioden er en fortsat mindre andel af de overlevende iværksættere, der har 10 ansatte eller mere i det 3. år. Mens andelen af vækstiværksættere i det 3. år var hele 16,86 % i 2001, udgjorde vækstiværksætterne kun 8,10 % af de overlevende virksomheder, der startede op i 2008. Der er ingen signifikant forskel på 2007- og 2008-opstarternes andel af vækstiværksættere i det 3. år, men for begge opstartsår gælder det, at andelen af vækstiværksættere er signifikant lavere end alle tidligere år.

Figur 7: Andel af nystartede virksomheder, der fortsat eksisterer henholdsvis 1 og 2 år, inddelt efter opstartsår, 2001 til 2008

Kilde: Iværksætterdatabase og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 5 og Figur 8 viser det gennemsnitlige antal ansatte i henholdsvis det 1., 2. og 3. år. Mens iværksætterne fra 2007 i gennemsnit havde 3,11 ansatte i opstartsåret, havde 2008- og 2009-opstarterne i gennemsnit blot henholdsvis 2,91 og 2,30 ansatte i det første år. Selvom 2008- og 2009-opstarterne er signifikant mindre i opstartsåret sammenlignet med samtlige år forud, så er der dog ingen signifikant forskel på antal ansatte efter 2. år for 2007- og 2009-opstarterne. Tilsvarende er virksomheder fra 2008 ikke signifikant mindre end 2007-opstarterne i det 3. år. Dette er igen et tegn på, at nye og unge virksomheder generelt oplever en tilbagegang under den finansielle krise sammenlignet med perioden før 2008, uanset om de starter op før eller under krisen.

Tabel 5: Jobskabelse inddelt efter opstartsår

	Ansatte	Ansatte	Ansatte	Real[†] oms.	Real[†] oms.
	1. år	2. år	3. år	1. år	2. år
2001	4,36	5,51	6,07	3.909.264	6.980.750
2002	3,96	5,29	6,23	3.145.251	5.081.618
2003	3,60	5,21	6,02	2.906.009	5.295.920
2004	3,68	4,81	5,60	2.842.260	5.513.709
2005	3,35	4,78	5,54	2.955.216	5.288.524
2006	3,31	4,64	5,07	3.681.806	4.941.769
2007	3,11	4,13	4,26	2.498.689	4.558.543
2008	2,91	3,38	4,24	2.551.819	3.893.688
2009	2,30	3,93	-	2.076.588	-

Note: Tabellen indeholder kun de virksomheder, der har ansatte i opstartsåret. Vi kan kun observere virksomhederne frem til og med 2009 og 2010 for hhv. omsætning og antal ansatte, hvorfor omsætning i 2. år og ansatte i 3. år ikke kan beregnes for 2009-opstarterne. Vi ekskluderer tre virksomheder med hhv. 775, 829 og 1.846 årsværk i opstartsåret. For 1.231 virksomheder mangler observationer af omsætning i ét eller flere år. Disse observationer er ikke inkluderet.

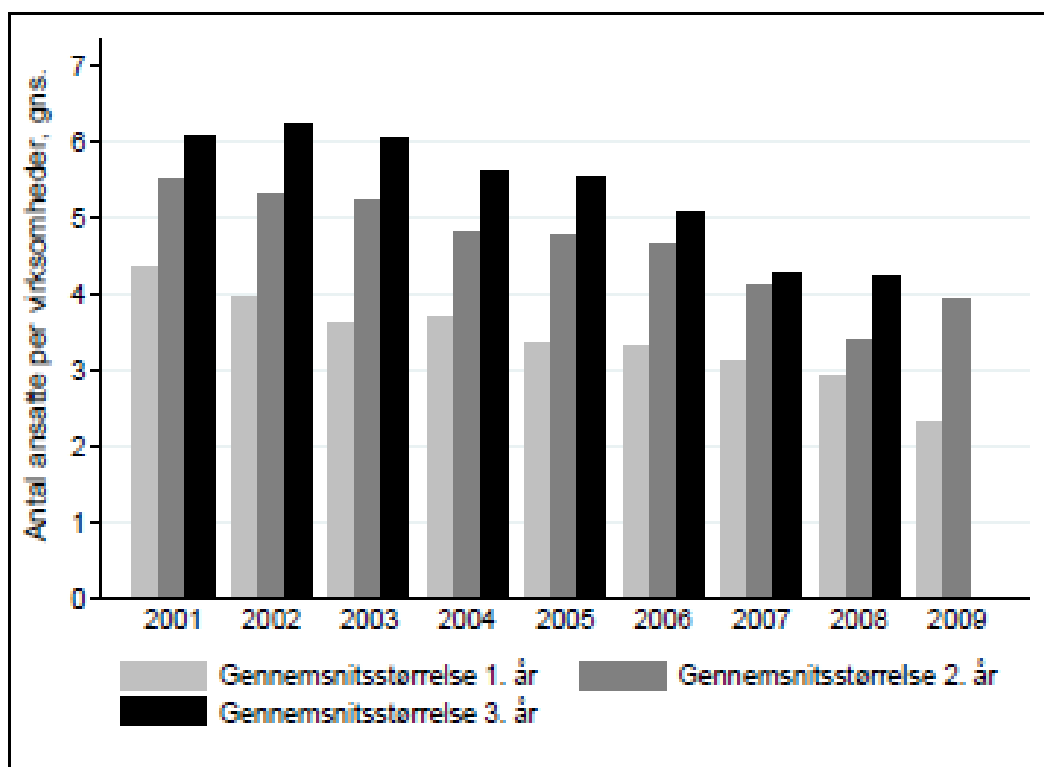
[†]Basisåret er 2000. Se Tabel 15 og 16 for yderligere beskrivende statistik af real omsætning.

Ansatte: antal ansatte med hovedbeskæftigelse i virksomheden ultimo november hvert år.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Sammen med Figur 9 viser Tabel 5 også virksomhedernes størrelse målt som den gennemsnitlige reale omsætning i henholdsvis opstartsåret og 1 år efter opstart. Den højeste omsætning i opstartsåret findes i 2001, hvor de nye virksomheder i gennemsnit havde en realomsætning i det første år på 3.909.264 kr. (2000 er basisåret).¹⁰ Til sammenligning havde 2008-opstarterne blot en gennemsnitlig omsætning på 2.551.819 kr. i opstartsåret. Dette niveau er dog kun signifikant lavere end de virksomheder, der starter op i 2001 og 2002.

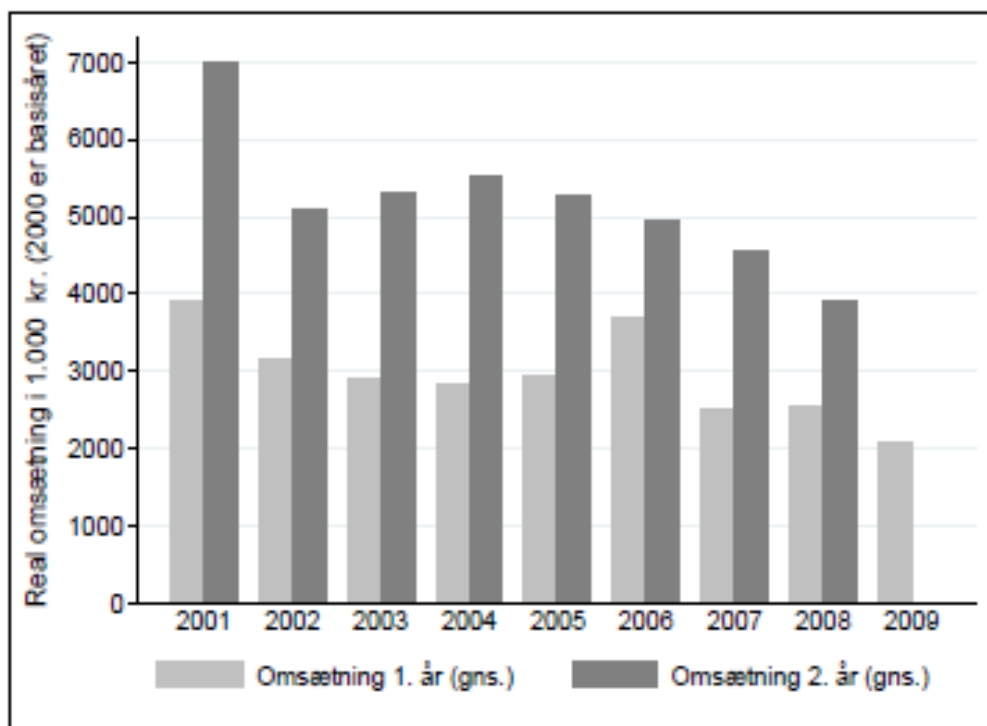
¹⁰ Det bemærkes, at meget høje værdier af omsætningen hos enkelte virksomheder øger middelværdien. For et mere retvisende billede af, hvad omsætningen er hos den typiske virksomhed, henvises til Tabel 15 og 16, der blandt andet inkluderer observationer af medianværdien for hvert opstartsår.

Figur 8: Antal ansatte 1, 2 og 3 år efter opstart, inddelt efter opstartsår, 2001 til 2009
Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

I 2009 falder den gennemsnitlige omsætning i opstartsåret til 2.076.588 kr. Dette er signifikant lavere end alle tidligere år med undtagelse af 2007 og 2008. For 2008-opstarterne sammenligner vi også den gennemsnitlige omsætning i år 2 med virksomheder, der er startet op før den økonomiske krise. Den gennemsnitlige omsætning i det 2. år hos 2008-opstarterne er det laveste niveau, vi observerer, og 2008-opstarternes gennemsnitlige omsætning på 3.893.688 kr. er signifikant lavere end alle tidligere år.

Ovenstående viser, at opstartsvirksomhederne fra 2008 og 2009 generelt har klaret sig dårligere end tidligere års iværksættere målt på både overlevelse, jobskabelse og omsætning. For overlevelse og jobskabelse ændrer billedet sig dog, hvis vi sammenligner med andre nye og unge virksomheders performance under finanskrisen. De, der starter op før finanskrisen, rammer efter 2007 cirka samme niveau som kriseopstarterne og til tider lidt lavere. De stærkere kompetencer hos kriseopstarterne, målt på uddannelse og indkomst, slår dog langt fra klart igennem på deres jobskabelse og overlevelse. Dertil kommer som bekendt, at kriseopstarternes omsætning i det 2. år også var signifikant lavere end omsætningen hos de virksomheder, der starter op i 2007. Derudover bemærkes det, at der i 2008 og 2009 også er sket et massivt fald i antal virksomheder med ansatte (se Tabel 4). Mens der forud for krisen er mellem 4.430 og 6.420 opstartsvirksomheder med ansatte per år, så er der i 2009 blot 1.497 virksomheder.

Figur 9: Real omsætning i opstartsåret samt 2. år, inddelt efter opstartsår, 2001 til 2009
Kilde: Iværksætterdatabase og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Det umiddelbare misforhold mellem kompetencer og performance kan dog skyldes, at den finansielle krise generelt har medført vanskeligere forhold for iværksætterne. Det er således en mulighed, at kriseiværksætterne ville have klaret sig endnu ringere sammenlignet med tidligere år, hvis der ikke var sket dette skifte i sammensætningen af iværksættere mod flere højkompente iværksættere. Omvendt betyder denne hypotese også, at den nuværende sammensætning af iværksættere ville have medført højere overlevelseschancer og øget beskæftigelse, hvis de i stedet var startet op forud for krisen. Dette testes i det efterfølgende, hvor vi undersøger den forventede overlevelse og beskæftigelse fra kriseiværksætterne givet, at disse var startet op i perioden 2001 til 2003.

6. Forventninger til iværksætterne fra krisen

Ovenstående analyse viste, at det generelt er en mindre andel af opstartsvirksomhederne fra 2008 og 2009, som overlever det første år sammenlignet med tidligere års opstarter. Det er uvist, hvor stor en andel af denne nedgang, der kan forklares af den økonomiske situation. Men givet tendensen til generelt højere kompetencer hos kriseiværksætterne, jf. Tabel 2 og 3, er det muligt, at nedgangen i iværksætternes vækst og overlevelse under den økonomiske krise havde været endnu mere markant, hvis sammensætningen af iværksættere ikke havde ændret sig. Det er svært at teste denne hypotese i praksis. Ligeledes er det umuligt at forudsige, hvad de ændrede karakteristika hos iværksætterne vil betyde for jobskabelsen på længere sigt. Dette skyldes, at vi kun kan basere vores modeller på historiske data, hvilket ikke tager højde for en eventuelt ændret situation. Blandt andet er det nærliggende, at det ikke er de samme brancher som tidligere, der har den højeste overlevelse og oplever den største vækst. For eksempel er det muligt, at virksomheder inden for bygge og anlæg skaber relativt færre arbejdspladser under krisen, end de gjorde før. Dette betyder, at vores modeller vil give forkerte estimater for, hvor godt disse

virksomheder vil klare sig.

I stedet, for at forsøge at forudsige kriseiværksætternes performance på baggrund af historiske data, undersøger vi, hvordan kriseiværksætterne hypotetisk set ville have klaret sig, hvis de i stedet var startet op med de samme karakteristika i perioden 2001 til 2003. Vi anvender opstartsvirksomhederne fra denne periode, fordi vi kan følge dem i længere tid. Ved kun at anvende data på de virksomheder, der starter op fra 2001 til 2003, estimerer vi tre modeller, som giver os henholdsvis virksomhedernes forventede overlevelsestid, antal ansatte efter 5 år og sandsynligheden for, at de bliver vækstiværksættere. Dernæst indsætter vi observationer af virksomhedernes og iværksætternes karakteristika fra hvert opstartsår fra 2001 til 2009 i modellerne. Dette viser os, hvordan nye virksomheder fra de forskellige opstartsår hypotetisk set ville have klaret sig, hvis de i stedet var startet op mellem 2001 og 2003. Vi bruger resultaterne herfra til at sammenligne kriseiværksætternes forventede performance med de virksomheder, som starter op før krisen. I nedenstående præsenterer vi først de tre modeller, der danner grundlag for denne analyse. Alle tre modeller er baseret på opstartskaraktistika, overlevelse og vækst hos de virksomheder, som starter op fra 2001 til 2003. Tabel 10 og 11 indeholder en beskrivelse af alle variable i modellerne.

Først estimerer vi en eksponentiel overlevelsmodel. Modellen viser den forventede overlevelsestid i år, og den er baseret på 56.035 observationer af 11.786 forskellige virksomheder, som starter op i perioden 2001 til 2003 (se Tabel 6).

Tabel 6: Eksponentiel overlevelsmodel (2001 til 2003) - "Accelerated failure-time form"

Overlevelsmodel (2001 til 2003)		
Årsvækst	0,006	(0,005)
Ln(real omsætning)	0,018**	(0,002)
Ejerform: selskab	0,517**	(0,025)
Medarbejdernes uddannelsesniveau, år	0,016**	(0,006)
Ln(medarbejdernes reale lønniveau)	0,005	(0,006)
Ln(real indkomst)	0,014**	(0,002)
Serieiværksætter	-0,030	(0,033)
Nødvendighedsiværksætter 2	-0,147**	(0,023)
Brancheerfaring, spin-off	0,074*	(0,034)
Brancheerfaring, antal år	0,039**	(0,005)
Anden brancheerfaring, antal år	0,024**	(0,004)
Studerteriværksætter	-0,117*	(0,046)
Uddannelse: gymnasium	0,023	(0,042)
Uddannelse: faglært	0,135**	(0,027)
Uddannelse: universitet	0,150**	(0,034)
Iværksætterens alder, år	-0,006**	(0,001)
Erhvervs erfaring, antal år	0,005**	(0,002)
Regional erfaring, antal år	0,013**	(0,002)
Ln(ansatte hos modervirksomhed)	-0,023**	(0,006)
Erfaring hos modervirksomhed	0,019**	(0,003)
Modervirksomhedens alder, år	0,003†	(0,002)
Civilstand: gift	0,093**	(0,022)
Herkomst: indvandr	-0,059†	(0,035)
Køn: mand	-0,044†	(0,026)
Forælderiværksætter	0,102**	(0,025)
Kommune: København	-0,099**	(0,029)
Konstant	1,226**	(0,041)
Log-likelihood	-15018	
Observationer	56.035	
Virksomheder i alt	11.786	
Virksomhedslukninger	8.076	

Note: Standardfejl i parenteser. Standardfejl er grupperet efter virksomhedsnummer. Modellen indeholder desuden variablene: branche (3 kategorier) og virksomhedens alder (9 kategorier). Alle numeriske variable er fratrasket populationens gennemsnit. Alle variable refererer til opstartsåret.

Signifikansniveauer: † : 10% * : 5% ** : 1%

Overlevelsesmodellen viser, at højere indkomst forud for opstart øger den forventede overlevelsestid.¹¹ Hvis iværksætterens indkomst forud for opstart er 10 procent højere end gennemsnitsindkomsten, vil det øge virksomhedens forventede levetid med 15,03 %.¹² Som ventet viser modellen også, at overlevelsessandsynligheden er markant lavere for nødvendighedsiværksætterne. Således er nødvendighedsiværksætternes forventede overlevelsestid 13,67 % lavere end andre nystartede virksomheder. Overlevelsesmodellen finder også, at studenteriværksætterne lukker hurtigere ned. Vi kan også bekræfte, at iværksættere med brancheerfaring overlever længere, og jo flere års erfaring iværksætteren har fra samme branche forud for opstart jo bedre. Uddannelse er også med til at øge den forventede overlevelse. Vi ser, at faglærte og universitetsuddannede iværksættere overlever signifikant længere sammenlignet med iværksættere uden uddannelse, der er referencekategorien. Endelig finder vi, at generel erhvervs erfaring øger den forventede overlevelsestid, ligesom det er en fordel, hvis iværksætteren tidligere har arbejdet i den kommune, hun selv starter op i. I henhold til Dahl og Sorenson (2012a) kan dette skyldes bedre netværk og lettere adgang til ressourcer.

Den næste model, vi estimerer, er en negativ binomial model.¹³ Denne model viser, hvor mange ansatte virksomhederne har efter de første fem år (se Tabel 7). Modellen er baseret på 6.009 observationer af 6.009 forskellige virksomheder, der alle starter op i perioden 2001 til 2003. Det er en betingelse i modellen, at virksomhederne fortsat eksisterer efter fem år. Det vil sige, at vi undersøger hvem af de relativt få virksomheder, der rent faktisk overlever de første svære år, som har skabt flest job efter fem år. Dette betyder, at modellens resultater ikke kan tolkes relativt til iværksættere generelt. Eksempelvis finder modellen, at nødvendighedsiværksættere har flere ansatte efter fem år. Det betyder dog ikke nødvendigvis, at der bliver skabt flere job i økonomien, hvis flere nødvendighedsiværksættere starter op. Tværtimod ved vi jo fra forrige analyse, at nødvendighedsiværksætterne har lavere overlevelseschancer end andre iværksættere. Med andre ord så viser modellen, at der er en positiv effekt på antal ansatte for de få nødvendighedsiværksættere, der slipper igennem nåleøjet og fortsat eksisterer efter fem år. Generelt er det vigtigt, at resultaterne fra Tabel 7 tolkes sammen med overlevelsesanalysen. Dette vil give et mere helstøbt billede af, hvad der karakteriserer succesfulde iværksættere, fordi den første forudsætning for vækst er, at virksomheden rent faktisk overlever. Hvad angår iværksætternes humankapital og vækst viser Tabel 7 blandt andet, at højere indkomst ikke blot øger overlevelseschancerne, men også øger antal ansatte i det 5. år. Ligeledes er der en positiv effekt på væksten for iværksættere med en universitetsuddannelse. I gennemsnit har iværksættere med en universitetsuddannelse 0,09 flere ansatte efter fem år sammenlignet med iværksættere uden uddannelse. Modellen kan ikke bekræfte, at iværksættere med brancheerfaring også har flere ansatte efter fem år. Til gengæld ved vi, at spin-off iværksættere har bedre overlevelseschancer end andre nye virksomheder. Hvis spin-off iværksættere har ligeså mange ansatte efter fem år som andre overlevende iværksættere, men langt flere spin-off iværksættere overlever, så betyder det, at vi kan forvente flere job for hver spin-off virksomhed, der startes, sammenlignet med andre iværksættervirksomheder.

Den sidste model, vi estimerer, er en logitmodel, som viser sandsynligheden for,

¹¹ For alle numeriske variable gælder det, at vi for hver observation har fratrasket middelværdien for den pågældende variabel. Hvis iværksætterens indkomst eksempelvis er lig gennemsnittets indkomst, vil indkomstvariabel tage værdien nul. Det betyder, at koefficientestimererne for alle numeriske variable skal tolkes som en stigning (eller et fald) i den pågældende variabel relativt til populationens gennemsnit.

¹² Vi beregner den procentvise ændring i den forventede levetid som $100 * (e^{\hat{\beta}_k * \delta} - 1)$, f.eks. $100 * (e^{(0.014 * 10)} - 1) = 15,03 \%$.

¹³ Vi anvender en "count model", idet den afhængige variabel (antal ansatte) ikke kan tage negative værdier. Vi vælger den negative binomial-model over poisson-modellen, fordi den afhængige variabel ikke opfylder antagelsen om, at middelværdi og standardafvigelse er lig hinanden.

at en ny virksomhed vil være vækstiværksætter fem år efter opstart (se Tabel 8). Som ved ovenstående er det en betingelse, at virksomhederne overlever frem til det 5. år. Vi undersøger således, hvilke forskelle blandt overlevende virksomheder, der enten øger eller mindsker sandsynligheden for at blive vækstiværksætter. Denne model indeholder derfor ligeledes 6.009 observationer af 6.009 forskellige virksomheder. Igen refererer alle variable til observationer af virksomhederne i opstartsåret, og vi inkluderer kun de virksomheder, som starter op fra 2001 til 2003.

Tabel 7: Antal ansatte i det 5. år (2001 til 2003) - negativ binomial model

	Neg. binomial model (2001 til 2003)	
Årsvækst	0,105**	(0,012)
Ln(real omsætning)	0,015**	(0,004)
Ejerform: selskab	0,184**	(0,036)
Medarbejdernes uddannelsesniveau, år	-0,051**	(0,010)
Ln(medarbejdernes reale lønniveau)	-0,009	(0,009)
Ln(real indkomst)	0,006*	(0,003)
Serieiværksætter	-0,014	(0,045)
Nødvendighedsiværksætter 2	0,124**	(0,040)
Brancheerfaring, spin-off	0,024	(0,047)
Brancheerfaring, antal år	-0,003	(0,008)
Anden brancheerfaring, antal år	0,004	(0,005)
Studerteriværksætter	0,069	(0,073)
Uddannelse: faglært	0,045	(0,041)
Uddannelse: gymnasium	0,061	(0,062)
Uddannelse: universitet	0,088†	(0,050)
Iværksætterens alder, år	-0,012**	(0,002)
Erlerværksætter, antal år	-0,004	(0,003)
Regionalerfaring, antal år	-0,014**	(0,002)
Ln(ansatte hos modervirksomhed)	0,023*	(0,010)
Erfaring hos modervirksomhed	-0,002	(0,003)
Modervirksomhedens alder, år	0,004	(0,002)
Civilstand: gift	0,070*	(0,031)
Herkomst: indvandrere	-0,195**	(0,062)
Køn: mand	0,060	(0,040)
Forælderiværksætter	0,017	(0,035)
Kommune: København	0,132*	(0,053)
Konstant	1,229**	(0,057)
Inalpha		
Konstant	-0,624**	(0,042)
Pseudo R ²	0,06	
Log-likelihood	-16694	
Observationer	6.009	

Note: Standardfejl i parenteser. Standardfejl er grupperet efter virksomhedsnummer. Modellen indeholder desuden variabelen branche (3 kategorier). Alle numeriske variable er fratrasket populationens gennemsnit. Alle variable refererer til opstartsåret. Signifikansniveauer: † : 10% * : 5% ** : 1%

Modellen finder kun få signifikante effekter fra variable, der er relateret til iværksætternes humankapital på opstartstidspunktet. Men højere kompetencer hos iværksætteren øger som bekendt overlevelsen. Det betyder, at ud af alle de nye virksomheder, som etableres, vil en større andel af de højkompente iværksættere ende som vækstiværksættere. Sammenlignet med andre overlevende virksomheder, påvirker iværksætterens indkomst og uddannelse dog ikke sandsynligheden for at blive vækstiværksætter. Til gengæld viser modellen, at flere virksomhedskarakteristika spiller en rolle for sandsynligheden for at blive vækstiværksætter. Som ved de to foregående modeller finder vi en positiv effekt fra virksomhedernes størrelse målt ved virksomhedens omsætning i opstartsåret. Ligeledes klarer virksomheder, der starter op som selskaber, sig bedre i alle tre modeller. Ser vi på betydningen af de ansattes karakteristika, er det interessant, at

højere humankapital hos de ansatte i opstartsåret (målt ved uddannelse og indkomst) mindsker sandsynligheden for, at en virksomhed bliver vækstiværksætter. En mulig forklaring er, at øget specialisering og kompleksitet i arbejdsopgaverne går hånd i hånd med større krav til de ansattes kompetencer. Dette kan øge oplæringsperioden og naturligt dæmpe den rate, hvormed virksomheden succesfuldt kan udvide sin medarbejderstab. Omvendt kan en virksomhed med lavere kompetencekrav hurtigere udvide sin produktion. Dette er dog ikke det samme som, at disse virksomheder vil opleve højere værditilvækst eller klare sig bedre på sigt og dermed bidrage mere til økonomien. Eksempelvis er det mindre sandsynligt, at virksomheden overlever, hvis medarbejdernes uddannelsesniveau er lavt, jf. Tabel 6.

Tabel 8: Sandsynligheden for at blive vækstiværksætter i det 5. år (2001 til 2003)

	Logitmodel (2001 til 2003)	
Ansværk	0,270**	(0,027)
Ln(real omsætning)	0,035**	(0,008)
Ejerform: selskab	0,272**	(0,105)
Medarbejdernes uddannelsesniveau, år	-0,119**	(0,023)
Ln(medarbejdernes reale lønniveau)	-0,035†	(0,021)
Ln(real indkomst)	0,007	(0,007)
Serieiværksætter	0,006	(0,111)
Nødvendighedsiværksætter 2	0,272**	(0,090)
Brancheerfaring, spin-off	0,123	(0,119)
Brancheerfaring, antal år	-0,014	(0,015)
Anden brancheerfaring, antal år	0,009	(0,013)
Studerteriværksætter	0,299	(0,193)
Uddannelse: faglært	0,011	(0,112)
Uddannelse: gymnasium	0,220	(0,160)
Uddannelse: universitet	0,114	(0,137)
Iværksætterens alder, år	-0,029**	(0,005)
Erlværvserfaring, antal år	-0,004	(0,006)
Regionalerfaring, antal år	-0,024**	(0,006)
Ln(ansatte hos modervirksomhed)	0,058**	(0,022)
Erfaring hos modervirksomhed	-0,005	(0,009)
Modervirksomhedens alder, år	0,016**	(0,006)
Civilstand: gift	0,127	(0,080)
Herkomst: indvandrere	-0,415*	(0,182)
Køn: mand	0,232*	(0,110)
Forælderiværksætter	0,026	(0,082)
Kommune: København	0,215†	(0,111)
Konstant	-2,715**	(0,174)
Pseudo R ²	0,19	
Log-likelihood	-2428	
Observationer	6.009	

Note: Standardfejl i parenteser. Standardfejl er grupperet efter virksomhedsnummer. Modellen indeholder desuden variabelen branche (3 kategorier). Alle numeriske variable er fratrasket populationens gennemsnit. Alle variable refererer til opstartsåret. Signifikansniveauer: † : 10% * : 5% ** : 1%

6.1 Hvordan ville kriseiværksætterne have klaret sig, hvis de i stedet var startet op i perioden 2001 til 2003?

I dette afsnit undersøger vi betydningen af den ændrede sammensætning af iværksættere under krisen ved at estimere, hvordan kriseopstarterne ville have klaret sig, hvis de var startet op fra 2001 til 2003 målt på overlevelse, jobskabelse og sandsynlighed for at blive vækstiværksætter. Dette gøres ved at indsætte iværksætternes opstartskaraktistika i de tre modeller, der er blevet præsenteret i

ovenstående (se Tabel 6, 7 og 8). Resultaterne herfra er opsummeret i Tabel 9.

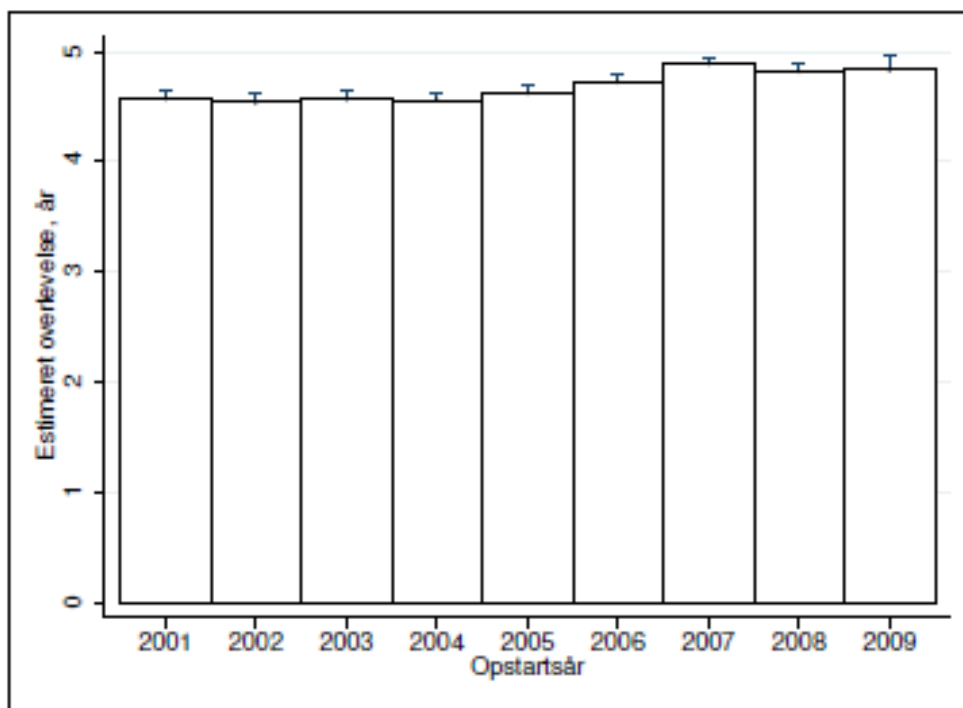
Tabel 9: Estimeret overlevelse og vækst

	Overlevelsestid, år gennemsnit	Ansatte i 5. år medianværdi	Andel vækstiværk- sættere i 5. år
2001	4,6	5,1	19,0
2002	4,5	5,0	17,4
2003	4,6	5,0	17,1
2004	4,6	4,9	16,0
2005	4,6	4,9	15,8
2006	4,7	4,8	15,4
2007	4,9	4,8	15,0
2008	4,8	4,6	13,4
2009	4,8	4,8	15,3

Note: Alle værdier er estimeret på baggrund af modellerne i Tabel 6, 7 og 8.

Kilde: Iværksætterdatabase og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

På baggrund af overlevelsesmodellen, Tabel 6, estimerer vi først den forventede levetid for iværksættere, der starter op hvert år fra 2001 til 2009. Tabel 9 og Figur 10 viser, at den forventede overlevelsestid generelt er stigende over perioden. Således finder vi den højeste estimerede gennemsnitsalder for virksomheder, der starter op i 2007 til 2009.

Figur 10: Estimeret overlevelsestid inklusiv 5 % signifikansniveau baseret på Tabel 6, inddelt efter opstartsår, 2001 til 2009.

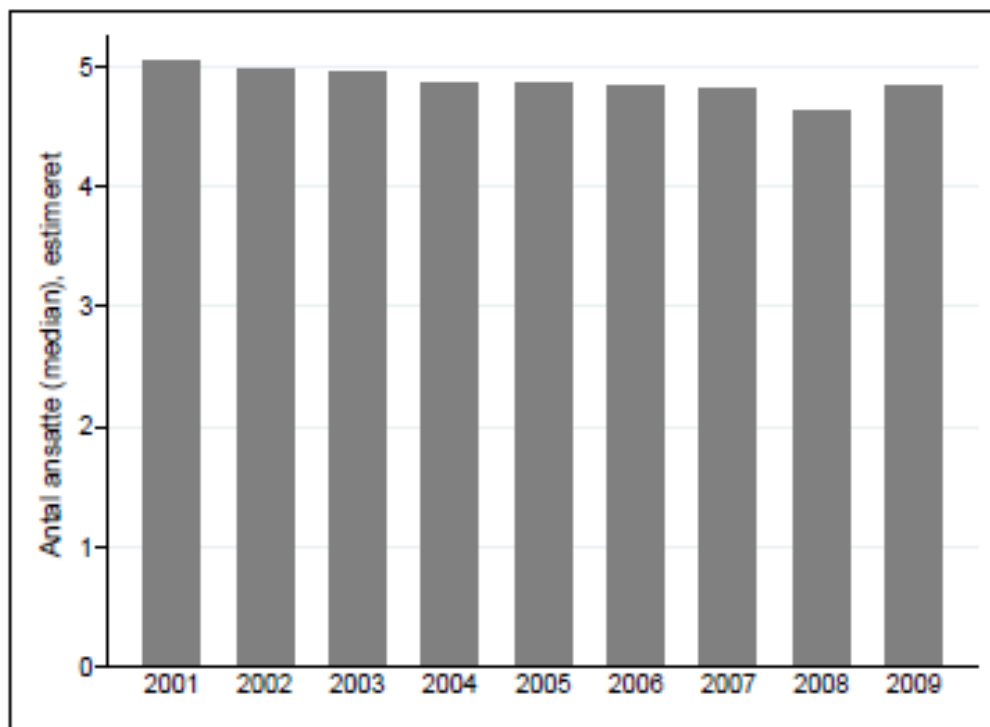
Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Det er vigtigt endnu en gang at understrege, at dette ikke betyder, at disse virksomheder også vil overleve længere under den nuværende økonomiske situation. I stedet viser estimerne, hvad den gennemsnitlige overlevelsestid forventeligt ville have været, hvis disse virksomheder var startet op i perioden 2001 til 2003. Når det er sagt, er det interessant, at modellen viser, at de virksomheder, der starter op under finanskrisen, har en relativ høj forventet levealder. Mens den gennemsnitlige forventede levealder for 2001-opstarterne er 4,57 år, estimerer modellen, at den gennemsnitlige levealder for 2009-opstarterne er 4,83 år. For både 2008- og 2009-opstarterne gælder det, at deres forventede levealder er signifikant højere sammenlignet med samtlige opstartsår fra 2001 til 2005. En forklaring på den i gennemsnit højere forventede levealder hos kriseopstarterne kan, som foreslået i tidligere afsnit, skyldes højere kompetencer hos denne gruppe af iværksættere.

Det næste resultat i Tabel 7 er medianværdien¹⁴ for det forventede antal ansatte per virksomhed efter 5 år (se også Figur 11). Der er ingen signifikant forskel på virksomhedernes forventede størrelse efter 5 år. Dette indikerer umiddelbart, at en eventuel stærkere komposition af iværksættere i kriseårene ikke slår igennem på antal ansatte. På den anden side kan det synes overraskende, at krisevirksomhederne forventeligt ville have nået samme størrelse efter 5 år på trods af, at disse virksomheder har signifikant færre ansatte i opstartsåret, jf. Tabel 5. Som det fremgik af Tabel 7 har antal årsværk i opstartsåret stor betydning for, hvor

¹⁴ Grunden til, at vi anvender medianværdien i stedet for middelværdien, er, at modellen estimerer ekstreme værdier for enkelte virksomheder. Dette medfører meget høje og ikke retvisende gennemsnitsstørrelser i det 5. år for enkelte opstartsår. At disse gennemsnitsværdier ikke er retvisende bekræftes af, at der imellem de enkelte opstartsår, trods meget store afvigelser i middelværdierne fra år til år, ikke er signifikant forskel på antal ansatte i det 5. år. Vi rapporterer derfor medianværdierne i stedet, hvilket giver en langt bedre indikation af, hvordan den typiske virksomhed ser ud efter 5 år

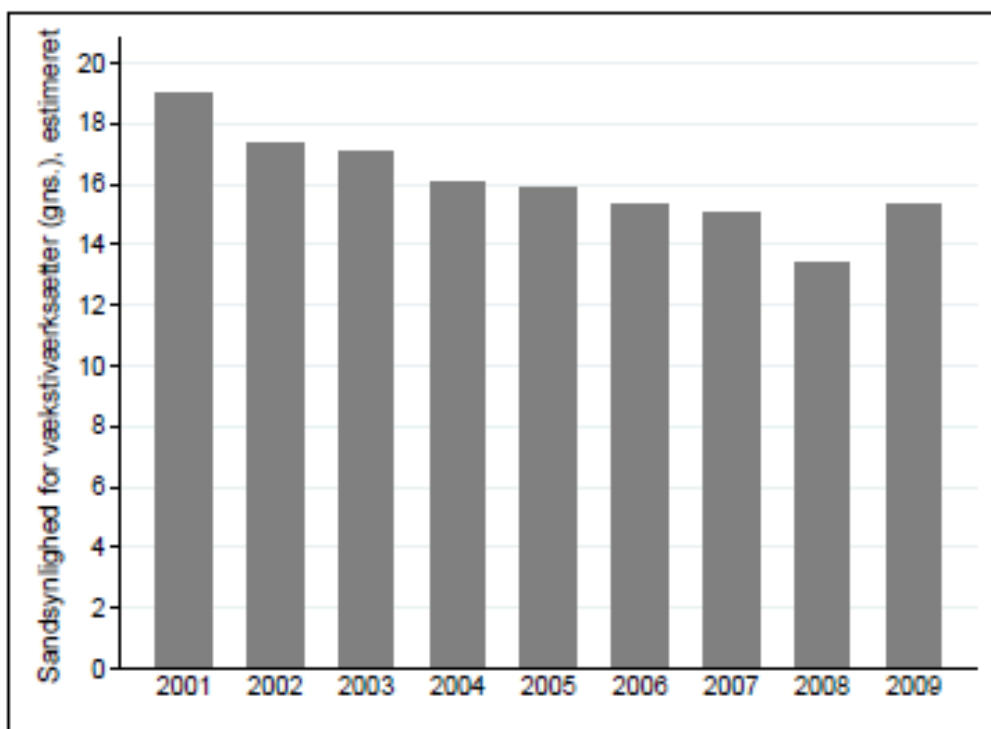
mange ansatte virksomheden vil have i det 5. år. Dette kan tyde på, at andre karakteristika hos disse virksomheder kompenserer for den mindre opstartsstørrelse. Dertil kommer, at kriseopstarterne som bekendt har højere overlevelseschancer. Dette indikerer, at selvom de i gennemsnit ikke har flere ansatte efter fem år, vil de på sigt have skabt relativt flere job, fordi færre lukker ned.

Figur 11: Medianværdien for antal ansatte efter 5 år, estimeret på baggrund af Tabel 7, inddelt efter opstartsår, 2001 til 2009

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Endelig viser Tabel 9 og Figur 12 den gennemsnitlige sandsynlighed for, at den enkelte virksomhed inden for hvert opstartsår bliver vækstiværksætter. Mens den forventede gennemsnitlige sandsynlighed for at blive vækstiværksætter generelt falder over perioden, estimerer vi den laveste værdi for 2008-opstarterne. Hvor 2001-opstarterne forventeligt har 18,97 % sandsynlighed for at blive vækstiværksættere i gennemsnit, estimerer modellen, at 2008-opstarterne i gennemsnit blot har 13,36 % sandsynlighed for at blive vækstiværksættere. Dette er signifikant lavere end alle tidligere opstartsår. Lidt bedre går det for 2009-opstarterne, der i gennemsnit kun har en signifikant mindre sandsynlighed for at blive vækstiværksættere sammenlignet med de virksomheder, der starter op fra 2001 til 2003, mens de ikke adskiller sig signifikant fra de, der starter op imellem 2004 og 2007. Det er muligt, at dette tilsyneladende mindre potentiale for vækstiværksættere blandt kriseopstarterne hænger sammen med det skifte, vi har set i forhold til, hvilke brancher iværksætterne starter op indenfor. Den eneste branche, som er gået frem under den økonomiske krise, er nyere fremstilling, der som bekendt tæller relativt flere universitetsuddannede iværksættere.

Figur 12: Virksomhedernes gennemsnitlige sandsynlighed for at blive vækstiværksættere efter 5 år, estimeret på baggrund af Tabel 8, inddelt efter opstartsår, 2001 til 2009

Kilde: Iværksætterdatabase og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Betrager vi i stedet de personer, der ansættes inden for nyere fremstilling i opstartsårene, så har de i gennemsnit både signifikant højere løn og uddannelsesniveau sammenlignet med de, der ansættes inden for traditionel fremstilling, bygge og anlæg samt serviceerhverv. Netop de ansattes løn- og uddannelsesniveau havde, jf. Tabel 8, en negativ effekt på sandsynligheden for, at en virksomhed bliver vækstiværksætter. Som tidligere pointeret er den lavere sandsynlighed for at blive vækstiværksætter dog ikke ensbetydende med et på sigt lavere afkast til økonomien. Eksempelvis er det muligt, at krisevirksomhederne i gennemsnit har højere værditilvækst eller lever længere. Dertil kommer, at netop bedre overlevelseschancer hos kriseiværksætterne muligvis betyder, at der ikke nødvendigvis bliver skabt relativt færre vækstiværksættere hos denne gruppe. Med andre ord, hvis en større andel overlever, kan det betyde, at der i alt ikke skabes relativt færre vækstiværksættere på trods af, at den gennemsnitlige sandsynlighed for at blive vækstiværksætter er faldet.

7. Konklusion

Fra efteråret 2008 til 2010 befandt Danmark sig i en økonomisk krise med negativ vækst i real BNP i både 2008 og 2009. En oplagt hypotese er, at faldende efterspørgsel og tillid i økonomien har medført en nedgang i antal nystartede virksomheder i samme periode. I overensstemmelse hermed finder vi, at antallet af opstartsvirksomheder faldt markant fra 20.587 virksomheder i 2007 til kun 13.945 i 2008. Et fald på 32 %. I 2009 falder antal nyetableringer yderligere til blot 10.176 nye virksomheder. Dertil kommer, at en mindre andel af de nye virksomheder har ansatte det første år, og de, der har, beskæftiger i gennemsnit færre end de virksomheder, som startede op før den økonomiske krise. Dette tegner umiddelbart et dystert billede af dansk økonomi, idet nye og unge virksomheder traditionelt tegner

sig for en væsentlig andel af jobskabelsen i Danmark. Nedgangen i antal nye virksomheder kan derfor være meget problematisk i en økonomisk krise med faldende beskæftigelse. Dog ved vi også fra tidligere studier, at det ikke er alle nye virksomheder, der bidrager ligeligt til beskæftigelsen. Mange nye virksomheder lukker ned i løbet af de første år, få bidrager til beskæftigelsen, og den høje jobskabelse fra unge virksomheder skyldes især en lille gruppe af vækstiværksættere. Dette betyder, at den store nedgang i antal nye virksomheder ikke nødvendigvis vil medføre et tilsvarende fald i jobskabelsen fra nye og unge virksomheder. Dette vil afhænge af, hvem det er, der afholdes fra at starte op under den økonomiske krise. Hvis det i højere grad er iværksættere med stærkere kompetencer, som starter op under krisen, kan det således begrænse de forventeligt negative effekter fra den store nedgang i antallet af nye virksomheder.

Vi finder, at der er sket et skifte i sammensætningen af iværksættere under den økonomiske krise, og vi ser flere indikationer på, at iværksætternes humankapital generelt er steget i kriseårene. To typiske indikatorer på humankapital er lønniveau og uddannelse. Vi ser, at de iværksættere, der starter op i 2008 og 2009, i gennemsnit havde højere indkomst i deres tidligere job sammenlignet med iværksætterne fra før krisen. Vi ser også, at der er sket et skifte i forhold til iværksætternes uddannelse. Mest i øjenfaldende er det, at der i 2008 og 2009 sker en stigning i andelen af iværksættere med en universitetsuddannelse. Samtidig er andelen af ufaglærte iværksættere faldet over hele perioden fra 2001 til 2009. En nærliggende hypotese er, at den større andel af universitetsuddannede iværksættere skyldes en stigning i andelen af nyuddannede iværksættere. Er dette tendensen, kan det muligvis have negative konsekvenser, idet tidligere studier har påpeget, at disse studenteriværksættere er dårligere rustet til at starte egen virksomhed på grund af manglende erhvervs erfaring. Vi finder dog, at andelen af studenteriværksættere ikke stiger i 2008 og 2009. Andelen af studenteriværksættere i 2008 er tilmed lavere sammenlignet med flere tidligere år.

En anden gruppe af iværksættere med høje kompetencer er serieiværksætterne. Dette er personer, der tidligere har startet egen virksomhed. I vores modeller for 2001 til 2003 finder vi ingen forskel på serieiværksætternes overlevelse og vækst sammenlignet med andre nye virksomheder. Tidligere studier har dog vist, at serieiværksætterne i gennemsnit klarer sig bedre end andre iværksættere. Det gælder især de serieiværksættere, der har haft succes med deres tidligere virksomhed sammenlignet med de serieiværksættere, som starter op igen ovenpå gentagne mislykkede forsøg. Vi finder, at serieiværksætterne udgør en større andel af iværksætterne i 2008 og 2009 sammenlignet med de fleste år forud for krisen. Hertil kommer, at de serieiværksættere, som starter op under krisen, oftere har succesfulde iværksætteri bag sig. Sammen med det højere indkomst- og uddannelsesniveau tyder dette på generelt stærkere kompetencer hos kriseiværksætterne sammenlignet med tidligere års iværksættere. Dette er interessant, da det kan betyde et relativt større potentiale i de virksomheder, der starter op under krisen. Hvis dette medfører en større jobskabelse og højere overlevelschancer hos de nye virksomheder, betyder det, at det samfundsøkonomiske tab fra et lavere antal nyetableringer begrænses.

Ovenstående peger på, at det er iværksættere med generelt stærkere kompetencer, som starter op i 2008 og 2009. En alternativ hypotese havde været, at stigende ledighed under den økonomiske krise havde medført en stigning i andelen af nødvendighedsiværksættere. Det vil sige personer, der vælger iværksætteri på grund af arbejdsløshed og færre jobmuligheder. Tidligere studier har vist, at denne gruppe klarer sig ringere end andre iværksættere. Dette skyldes muligvis, at disse iværksættere betragter iværksætteriet som et midlertidigt alternativ til ledighed. Dette kan medføre kortere levetid for virksomhederne og mindre beskæftigelsesvækst. Stik imod denne hypotese finder vi, at andelen af nødvendighedsiværksættere i 2008 og 2009 er lavere end i årene før krisen. Dette vil sige, at højere ledighed under den økonomiske krise mod forventning ikke har medført flere nødvendighedsiværksættere.

En anden interessant udvikling under den økonomiske krise er, at der sker en ændring i forhold til, hvilke brancher de nye virksomheder starter op i. Det er ikke overraskende, at antallet af nye virksomheder inden for konjunkturfølsomme brancher

som serviceerhverv og traditionel fremstilling, bygge og anlæg falder i 2008 og 2009. Til gengæld var det ikke umiddelbart forventeligt, at det ikke er alle brancher, der oplever en tilbagegang under den økonomiske krise. Således finder vi, at antallet af nye virksomheder inden for nyere fremstilling er højere i 2008 og 2009 sammenlignet med alle år forud for krisen. En relativt større andel af de iværksættere, som starter op i nyere fremstilling, har en universitetsuddannelse. Ligeledes har en større andel af iværksætterne brancherelevant erhvervserfaring. Tidligere studier peger på, at begge typer af kompetencer har en positiv effekt på den nye virksomheds overlevelseschancer. Et andet karakteristika ved iværksættervirksomheder inden for nyere fremstilling er, at deres ansatte i gennemsnit har et højere uddannelses- og indkomstniveau sammenlignet med andre brancher. Igen giver dette forventninger om bedre overlevelsespotentialer i virksomhederne. Omvendt er højere uddannelses- og lønniveau hos medarbejderne ikke typiske karakteristika hos vækstiværksætterne, hvilket muligvis kan betyde en i gennemsnit lavere eller langsommere jobskabelse hos disse virksomheder.

Ovenstående indikerer, at der er sket ændringer i sammensætningen af iværksættere under den økonomiske krise mod flere højkompetente personer, ligesom der er sket ændringer i typen af virksomhed, som typisk startes. På den ene side kan dette anspore til forventninger om en større samfundsøkonomisk gevinst per ny virksomhed, der etableres. Omvendt kan vanskeligere vilkår under den økonomiske krise trække i modsatte retning og medføre lavere overlevelse og jobskabelse hos kriseopstarterne. Trods potentielt stærkere virksomheder finder vi, at iværksætterne fra den økonomiske krise generelt klarer sig dårligere igennem de første år sammenlignet med tidligere års iværksættervirksomheder. Således finder vi en lavere overlevelsesrate, omsætning samt et lavere antal ansatte for de første to år sammenlignet med de fleste opstartsår før krisen. Det er dog uvist, hvor stor en del af denne tilbagegang, som skyldes forringede vilkår under den økonomiske krise. Vi observerer også en relativt lav performance hos 2007-opstarterne, hvilket kunne indikere, at det er den økonomiske situation frem for et mindre potentiale i iværksættervirksomhederne, der først og fremmest driver den lavere performance hos kriseopstarterne. Det kan samtidigt betyde, at tilbagegangen ville have været endnu større, hvis ikke der var sket et skifte mod en større andel af højkompetente iværksættere.

Det er umuligt at forudsige, hvilke konsekvenser ændringerne i sammensætningen af iværksættere vil have på længere sigt, og om det generelt vil medføre stærkere virksomheder og dermed hjælpe til at begrænse det økonomiske tab fra et lavere antal nye virksomheder. I stedet for at estimere, hvordan kriseopstarterne vil klare sig fremadrettet, har vi undersøgt, hvilken overlevelse og vækst kriseiværksætterne forventeligt ville have haft sammenlignet med tidligere års iværksættere, hvis de var startet op i perioden 2001 til 2003. Først estimerer vi en i gennemsnit højere overlevelsestid hos de iværksættere, der starter op i 2008 og 2009 sammenlignet med opstartsvirksomhederne fra årene før krisen. Dette understøtter hypotesen om, at generelt stærkere kompetencer hos kriseiværksætterne har medvirket til at begrænse krisens negative konsekvenser for iværksættervirksomheder i Danmark. Omvendt finder vi ikke, at kriseopstarternes forventede størrelse efter fem år (målt på antal ansatte) er signifikant forskellig fra tidligere års opstarter. Endelig estimerer vi, at den gennemsnitlige sandsynlighed for, at en virksomhed med karakteristika som 2008- eller 2009- opstarterne bliver vækstiværksætter, falder. En forklaring herpå kan være brancheskiftet mod et større antal virksomheder inden for nyere fremstilling, hvor medarbejderne generelt har større humankapital målt ved uddannelse og indkomst. Mens disse karakteristika kan medvirke til at øge overlevelseschancerne, er det muligt, at øget specialisering, kompleksitet i arbejdsopgaverne og længere oplæringsperioder lægger en begrænsning på, hvor hurtigt disse virksomheder kan nå et højt antal ansatte. Men hvis disse virksomheder til gengæld har større værditilvækst og bedre overlevelse, er det ikke givet, at det på længere sigt er en u hensigtsmæssig udvikling fra et samfundsøkonomisk perspektiv.

Sammenfattende viser denne rapport, at de iværksættere, der starter op i 2008 og 2009, har højere kompetencer end de, der starter op før den økonomiske krise.

På trods af dette ser vi, at kriseopstarterne har relativt lavere performance. Dette kan skyldes, at de generelle økonomiske vilkår er blevet forringet. Vi ved ikke, hvordan det ville være gået dem uden krisen, men vores resultater tyder på, at de ville have klaret sig bedre. Dette betyder også, at konsekvenserne af den økonomiske krise muligvis havde været endnu større, hvis ikke der var sket et skifte mod en større andel af højkompente iværksættere.

8. Appendiks

Figur 13: Antal ledige (brutto) per kvartal i procent af arbejdsstyrken. *Kilde: Danmarks Statistik (statistikbanken)*

Variabelnavn	Variabelbeskrivelse
<i>Fokuskaraktéristika:</i>	
Nødvendighedsiværksætter 1	Kategorisk - Opdelt i "Ledig" og "Ikke ledig". <i>Ledig:</i> Iværksætteren var ledig i løbet af opstartsåret eller året forud for opstart.
Nødvendighedsiværksætter 2	Kategorisk - Opdelt i "Ledig" og "Ikke ledig". <i>Ledig:</i> Iværksætteren var ledig i løbet af opstartsåret eller året forud for opstart eller modervirksomheden er lukket ned på opstartstidspunktet eller modervirksomheden er lukket ned i året efter opstart.
Brancheerfaring	Kategorisk - Opdelt i "Brancheerfaring" og "Ingen brancheerfaring". <i>Brancheerfaring:</i> Iværksætteren har i løbet af de seneste 15 år forud for opstart arbejdet inden for samme 4-ciffer branche.
Serieiværksætter	Kategorisk - Opdelt i Serieiværksætter og "Ikke serieiværksætter". <i>Serieiværksætter:</i> Iværksætteren er registreret som stifter af en virksomhed inden for de seneste fem år forud for opstart. Multiple opstarter i opstartsåret er ikke indeholdt i definitionen.
Indkomst	Numerisk - Iværksættersens reale årsløb i det seneste år iværksætteren observeres forud for opstart. <i>N.B.</i> I det tilfælde, der ikke eksisterer personoplysninger for iværksætteren forud for opstart, sættes variabelen til gennemsnittet for personer med samme alder i samme branche. Lønnen er deflateret med industriens lønindeks, 2001 er basisåret.
Studerteriværksætter	Kategorisk - Opdelt i "Studerteriværksætter" og "Ikke studenteriværksætter". <i>Studerteriværksætter:</i> Iværksætteren var i gang med en uddannelse i året forud for opstart, er i gang med en uddannelse i opstartsåret eller afslutter en uddannelse i opstartsåret eller året forud for opstart.
Uddannelse	Kategorisk - Iværksættersens højeste fuldførte uddannelse opdelt i "Ingen uddannelse", "Faglært", "Gymnasium", "Universitet" og "Uoplyst".
<i>Kontrolvariable:</i>	
Brancheerfaring, år	Numerisk - Antal år iværksætteren har arbejdet inden for samme 4-ciffer branche inden for de seneste 15 år forud for opstart. <i>N.B.</i> Variablen tager værdien nul, hvis iværksætteren ikke har brancheerfaring.
Anden brancheerfaring, år	Numerisk - Antal år iværksætteren har arbejdet inden for samme 2-ciffer (men ikke samme 4-ciffer) branche inden for de seneste 15 år forud for opstart. <i>N.B.</i> Variablen tager værdien nul, hvis iværksætteren ikke har anden brancheerfaring.
Alder	Numerisk - Den naturlige logaritme til iværksættersens alder i året før opstart
Civilstand	Kategorisk - Opdelt i "Enlig" og "Gift". <i>Gift:</i> Hvis iværksætteren er gift eller i registreret partnerskab.
Forælderiværksætter	Kategorisk - Opdelt i "Forælderiværksætter" og "Ikke forælderiværksætter". <i>Forælderiværksætter:</i> En eller begge forældre har været selvstændige forud for opstart.
Herkomst	Kategorisk - Opdelt i "Indvandrer" og "Ikke indvandrer". <i>Indvandrer:</i> Iværksætteren er 1. eller 2. generations indvandrer.
Køn	Kategorisk - Opdelt i "Mand" og "Kvinde".
Iværksættererfaring	Numerisk - Den naturlige logaritme til antal år iværksætteren er registreret som selvstændig inden for de seneste 15 år forud for opstart. <i>N.B.</i> Variablen tager værdien nul i tilfælde af førstegangsværksætter.
Regionalerfaring, år	Numerisk - antal år, inden for de seneste 15 år forud for opstart, iværksætteren har arbejdet i samme kommune som hun selv starter op i.
Modervirksomhedens alder	Numerisk - Den naturlige logaritme til modervirksomhedens alder det seneste år iværksætteren arbejdede der. <i>N.B.</i> Hvis iværksætteren ikke er registreret ved nogen virksomhed forud for opstart, sættes variabelen lig nul.

Tabel 10: Definitioner og beskrivelse af variable er baseret på (Dahl et al., 2009).

Variabelnavn	Variabelbeskrivelse
<i>Kontrolvariable:</i>	
Ansatte hos modervirksomhed	Numerisk - Den naturlige logaritme til antal årsværk hos modervirksomheden det seneste år iværksætteren arbejdede der. <i>N.B. Hvis iværksætteren ikke er registreret ved nogen virksomhed forud for opstart, sættes variabelen lig nul.</i>
Erfaring hos modervirksomhed	Numerisk - Antal år hos seneste arbejdsgiver forud for opstart. <i>N.B. Hvis iværksætteren ikke er registreret ved nogen virksomhed forud for opstart, sættes variabelen lig nul.</i>
Antal årsværk	Numerisk - Den naturlige logaritme til antal årsværk i virksomheden.
Omsætning	Numerisk - Den naturlige logaritme til virksomhedens reale omsætning. <i>Omsætning er deflateret med BNP deflatoren, 2000 er basisåret.</i>
Ejerform	Kategorisk - Opdelt i "Selskab" og "Ikke selskab."
Medarbejdernes lønniveau	Numerisk - Den naturlige logaritme til den gennemsnitlige timeløn for ansatte. <i>Lønnen er deflateret med industriens lørn indeks, 2001 er basisåret.</i>
Medarbejdernes uddannelsesniveau	Numerisk - Antal års uddannelse i gennemsnit for de ansatte.
Branche	Kategorisk - Opdelt i "Servicevirksomheder", "Nyere fremstilling" og "Traditionel fremstilling, bygge og anlæg". <i>N.B. branchen er bestemt af det største arbejdssted på opstartstidspunktet.</i>
Opstartår	Kategorisk - Opdelt efter opstartår "2001 til 2009".
Kommune: København	Kategorisk - opdelt i Københavnsområdet og resten af landet.
Alder	Kategorisk - opdelt efter virksomhedens alder på tidspunkt t , "0-8".

Tabel 11: Definitioner og beskrivelse af variable er baseret på (Dahl et al., 2009).

Tabel 12: Datagrundlag for Tabel 2. Iværksætterkarakteristika efter opstartår, 2001 til 2009. Antal virksomheder inden for hver kategori.

	Antal i alt	Nødvendigheds- iværksætter 1	Nødvendigheds- iværksætter 2	Branche- erfaring	Serie- iværks.
2001	13.373	3.426	4.717	4.061	1.571
2002	12.444	3.286	4.564	3.754	929
2003	13.131	3.567	4.757	3.509	963
2004	14.334	4.422	5.499	3.947	1.192
2005	16.228	4.791	5.975	4.644	1.384
2006	17.533	4.666	6.103	5.611	1.629
2007	17.204	3.800	5.643	5.667	1.745
2008	11.412	1.946	3.298	3.307	1.277
2009	8.420	1.420	2.365*	2.467	1.109

Nødvendighedsiværksætter 1: har været ledige forud for opstart.

Nødvendighedsiværksætter 2: har været ledige forud for opstart eller modervirksomheden er lukket ned.

*Antal modervirksomheder, der lukker ned i 2010, er estimeret.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 13: Datagrundlag for Tabel 3. Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009.
Antal virksomheder inden for hver kategori.

	Antal i alt	Student	Ufaglært	Faglært	Gymnasie	Universitet
2001	13.373	817	3.185	5.345	1.115	3.384
2002	12.444	796	2.628	5.161	1.058	3.284
2003	13.131	811	2.656	5.490	1.061	3.577
2004	14.334	928	2.857	5.866	1.137	4.075
2005	16.228	1.105	3.257	6.876	1.244	4.410
2006	17.533	1.139	3.332	7.553	1.352	4.809
2007	17.204	1.019	3.249	7.349	1.336	4.867
2008	11.412	644	1.994	4.042	1.088	4.089
2009	8.420	550	1.318	2.804	827	3.325

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 14: Beskrivende statistik for gennemsnitlig real indkomst efter opstartsår, 2001 til 2009.

	Real [†] indkomst, kr.	Standardafvigelse	Maksimale værdi	Mindste værdi
2001	248.931	299.533	10.712.416	0
2002	238.277	229.497	8.898.770	0
2003	238.899	303.671	17.186.886	0
2004	224.138	220.371	8.347.680	0
2005	222.429	326.068	27.868.952	0
2006	217.404	293.600	20.205.880	0
2007	304.511	6.501.374	600.020.000	0
2008	321.563	7.269.941	775.700.000	0
2009	249.343	432.818	28.071.410	0

[†]Basisåret er 2001.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 15: Beskrivende statistik for real omsætning i 1. år inddelt efter opstartsår, 2001 til 2009.

	Real [†] omsætning median, kr.	Standardafvigelse	Maksimale værdi	Mindste værdi
2001	1.421.518	25.900.000	1.160.000.000	0
2002	1.310.956	10.200.000	491.000.000	0
2003	1.318.192	8.519.818	353.000.000	5.639
2004	1.212.549	17.400.000	1.040.000.000	0
2005	1.252.490	9.425.897	351.000.000	0
2006	1.232.649	90.000.000	6.920.000.000	0
2007	1.258.461	4.829.221	122.000.000	0
2008	1.159.931	21.900.000	1.280.000.000	0
2009	1.036.552	3.389.114	58.000.000	0

Note: Tre virksomheder med hhv. 775, 829 og 1.846 ansatte i opstartsåret. er udeladt. [†]Basisåret er 2000.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 16: Beskrivende statistik for real omsætning i det 2. år inddelt efter opstartsår, 2001 til 2009.

	Real [†] omsætning median, kr.	Standardafvigelse	Maksimale værdi	Mindste værdi
2001	2.620.958	74.500.000	4.480.000.000	0
2002	2.428.669	13.500.000	540.000.000	0
2003	2.722.950	14.100.000	626.000.000	2.758
2004	2.492.485	36.500.000	1.040.000.000	0
2005	2.573.188	18.000.000	755.000.000	0
2006	2.456.279	13.000.000	423.000.000	5.161
2007	2.398.023	12.700.000	510.000.000	0
2008	1.990.727	8.481.996	238.000.000	0
2009	-	-	-	-

Note: Tre virksomheder med hhv. 775, 829 og 1.846 ansatte i opstartsåret. er udeladt. [†]Basisåret er 2000.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 17: Data til analyse i afsnit 6. Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009.
Andel af alle opstartsvirksomheder med ansatte i pct.

	Nødvendigheds- iværksætter 1	Nødvendigheds- iværksætter 2	Branche- erfaring	Serie- iværksætter	Real [†] ind- komst, kr.
2001	17,82	28,33	35,91	14,75	268.720
2002	18,33	31,07	36,67	12,32	260.402
2003	18,28	29,72	33,28	13,03	249.439
2004	21,98	30,80	34,37	14,18	235.660
2005	21,42	29,54	34,05	13,85	231.485
2006	19,54	28,69	38,61	15,19	226.176
2007	16,66	28,25	40,48	16,55	238.279
2008	13,47	26,50	37,70	15,84	237.828
2009	11,01	21,69*	36,98	21,45	241.519

Nødvendighedsiværksætter 1: har været ledige forud for opstart.

Nødvendighedsiværksætter 2: har været ledige forud for opstart eller modervirksomheden lukker/er lukket.

[†]Basisåret er 2001. *Antal modervirksomheder, der lukker ned i 2010, er estimeret.

Kilde: Iværksætterdatabase og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 18: Data til analyse i afsnit 6. Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009.
Andel af alle opstartsvirksomheder med ansatte i pct.

	Studenter- iværksætter	Ufaglært	Faglært	Gymnasie	Universitet
2001	4.37	22.55	43.24	7.72	24.62
2002	4.94	19.52	45.20	8.36	24.72
2003	4.47	19.73	44.99	8.31	24.84
2004	4.45	18.45	44.98	8.04	26.28
2005	4.57	19.32	44.31	8.38	26.04
2006	4.55	18.31	45.02	7.59	26.99
2007	4.55	17.76	44.71	7.83	27.82
2008	4.21	17.97	39.35	9.47	31.58
2009	4.35	16.02	36.98	9.53	35.41

Note: Uddannelsesniveaet er ikke oplyst for 2,5 % af iværksætterne, hvorfor de fire uddannelseskategorier ikke summer til 100.

Kilde: Iværksætterdatabase og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

8.1 Iværksætterkarakteristika efter branche

Tabel 19: Service: Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Andel af alle opstartsvirksomheder i pct.

	Nødvendigheds- iværksætter 1	Nødvendigheds- iværksætter 2	Branche- erfaring	Serie- iværksætter	Real ind- komst, kr.
2001	26.90	35,94	26.58	10.47	246.335
2002	27.00	36,62	25.98	6.96	239.630
2003	27.12	35,45	23.59	6.75	245.269
2004	30.49	37,75	24.04	7.98	228.850
2005	29.53	36,57	22.68	8.66	229.745
2006	26.70	34,71	25.27	9.61	226.171
2007	22.36	32,84	27.10	10.26	353.288
2008	18.63	30,26	27.61	11.40	343.882
2009	17.58	27,90*	27.43	12.94	247.581

Nødvendighedsiværksætter 1: har været ledige forud for opstart.

Nødvendighedsiværksætter 2: har været ledige forud for opstart eller modervirksomheden er lukket ned.

*Antal modervirksomheder, der lukker ned i 2010, er estimeret.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 20: Service: Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Andel af alle opstartsvirksomheder i pct.

	Studenter- iværksætter	Ufaglært	Faglært	Gymnasie	Universitet
2001	5,36	26,24	36,68	8,86	25,09
2002	5,68	22,78	37,96	9,24	27,04
2003	5,63	21,82	38,42	8,62	28,04
2004	5,91	21,27	37,65	8,59	29,30
2005	6,02	21,59	37,29	8,71	29,30
2006	5,95	20,46	36,75	9,17	30,31
2007	5,14	19,90	37,30	8,95	31,17
2008	5,41	19,14	34,81	9,65	34,35
2009	6,24	17,68	32,59	10,14	37,68

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 21: Service: Datagrundlag for Tabel 19 Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Antal virksomheder inden for hver kategori.

	Antal i alt	Nødvendigheds- iværksætter 1	Nødvendigheds- iværksætter 2	Branche- erfaring	Serie- iværks.
2001	9.512	2.559	3.419	2.528	996
2002	8.957	2.418	3.280	2.327	623
2003	9.633	2.612	3.415	2.272	650
2004	10.289	3.137	3.884	2.473	821
2005	11.268	3.327	4.121	2.556	976
2006	11.670	3.116	4.051	2.949	1.121
2007	11.658	2.607	3.828	3.159	1.196
2008	8.635	1.609	2.613	2.384	984
2009	6.183	1.087	1.725*	1.696	800

Nødvendighedsiværksætter 1: har været ledige forud for opstart.

Nødvendighedsiværksætter 2: har været ledige forud for opstart eller modervirksomheden er lukket ned.

*Antal modervirksomheder, der lukker ned i 2010, er estimeret.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 22: Service: Datagrundlag for Tabel 20 Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Antal virksomheder inden for hver kategori.

	Antal i alt	Student	Ufaglært	Faglært	Gymnasie	Universitet
2001	9.512	510	2.496	3.489	843	2.387
2002	8.957	509	2.040	3.400	828	2.422
2003	9.633	542	2.102	3.701	830	2.701
2004	10.289	608	2.188	3.874	884	3.015
2005	11.268	678	2.433	4.202	983	3.302
2006	11.670	694	2.388	4.289	1.070	3.537
2007	11.658	599	2.320	4.349	1.043	3.634
2008	8.635	467	1.653	3.006	833	2.966
2009	6.183	386	1.093	2.015	627	2.330

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 23: *Nyere fremstilling:* Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Andel af alle opstartsvirksomheder i pct.

	Nødvendigheds- iværksætter 1	Nødvendigheds- iværksætter 2	Branche- erfaring	Serie- iværksætter	Real ind- komst, kr.
2001	16,27	29,83	22,64	17,69	315.467
2002	19,34	33,42	23,46	11,69	283.735
2003	20,13	35,86	10,84	10,99	265.603
2004	26,08	35,13	8,45	10,45	255.762
2005	21,81	30,21	16,56	9,73	254.833
2006	21,65	30,46	19,24	10,68	248.205
2007	16,75	28,57	22,99	10,14	262.278
2008	11,42	24,36	31,58	10,42	254.253
2009	14,34	28,06*	32,16	13,67	262.067

Nødvendighedsiværksætter 1: har været ledige forud for opstart.

Nødvendighedsiværksætter 2: har været ledige forud for opstart eller modervirksomheden er lukket ned.

*Antal modervirksomheder, der lukker ned i 2010, er estimeret.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 24: *Nyere fremstilling:* Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Andel af alle opstartsvirksomheder i pct.

	Studenter- iværksætter	Ufaglært	Faglært	Gymnasie	Universitet
2001	9,08	14,39	31,96	14,03	38,56
2002	9,70	13,16	35,35	12,96	37,61
2003	9,21	12,62	35,51	12,97	37,42
2004	9,38	12,64	30,61	12,31	42,51
2005	9,36	12,90	34,32	11,88	38,87
2006	8,32	11,88	32,93	11,34	42,46
2007	6,60	11,46	31,51	12,48	42,56
2008	6,59	12,01	37,21	9,83	40,19
2009	7,37	9,63	35,59	9,47	44,03

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 25: *Nyere fremstilling:* Datagrundlag for Tabel 23 Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Antal virksomheder inden for hver kategori.

	Antal i alt	Nødvendigheds- iværksætter 1	Nødvendigheds- iværksætter 2	Branche- erfaring	Serie- iværks.
2001	1.696	276	506	684	300
2002	1.505	291	503	353	176
2003	1.411	284	506	153	155
2004	1.503	392	528	127	157
2005	1.582	345	478	262	154
2006	1.658	359	505	319	177
2007	1.666	279	476	383	169
2008	2.381	272	580	752	248
2009	1.953	280	548*	628	267

Nødvendighedsiværksætter 1: har været ledige forud for opstart.

Nødvendighedsiværksætter 2: har været ledige forud for opstart eller modervirksomheden er lukket ned.

*Antal modervirksomheder, der lukker ned i 2010, er estimeret.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 26: *Nyere fremstilling:* Datagrundlag for Tabel 24 Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Antal virksomheder inden for hver kategori.

	Antal i alt	Student	Ufaglært	Faglært	Gymnasie	Universitet
2001	1.696	154	244	542	238	654
2002	1.505	146	198	532	195	566
2003	1.411	130	178	501	183	528
2004	1.503	141	190	460	185	639
2005	1.582	148	204	543	188	615
2006	1.658	138	197	546	188	704
2007	1.666	110	191	525	208	709
2008	2.381	157	286	886	234	957
2009	1.953	144	188	695	185	860

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 27: *Traditionel fremstilling, bygge og anlæg:* Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Andel af alle opstartsvirksomheder i pct.

	Nødvendigheds- iværksætter 1	Nødvendigheds- iværksætter 2	Branche- erfaring	Serie- iværksætter	Real ind- komst, kr.
2001	27,30	36,58	53,07	12,70	208.217
2002	29,11	39,40	54,19	6,56	197.644
2003	32,15	40,06	51,94	7,57	191.439
2004	35,13	42,76	52,99	8,42	186.365
2005	33,13	40,73	54,06	7,52	182.850
2006	28,32	36,79	55,72	7,87	180.929
2007	23,56	34,51	54,77	9,79	176.087
2008	16,41	26,52	43,18	11,36	239.601
2009	18,66	32,23*	50,35	14,79	200.197

Nødvendighedsiværksætter 1: har været ledige forud for opstart.

Nødvendighedsiværksætter 2: har været ledige forud for opstart eller modervirksomheden er lukket ned.

*Antal modervirksomheder, der lukker ned i 2010, er estimeret.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 28: *Traditionel fremstilling, bygge og anlæg:* Iværksætterkarakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Andel af alle opstartsvirksomheder i pct.

	Studerter- iværksætter	Ufaglært	Faglært	Gymnasie	Universitet
2001	7.07	20.55	60.69	1.57	15.84
2002	7.11	19.68	62.01	1.77	14.93
2003	6.66	18.30	61.72	2.30	16.67
2004	7.04	18.84	60.27	2.68	16.56
2005	8.26	18.35	63.08	2.19	14.59
2006	7.30	17.76	64.64	2.24	13.51
2007	7.99	19.02	63.79	2.19	13.51
2008	5.05	13.89	37.88	5.30	41.92
2009	7.04	13.03	33.10	5.28	47.54

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

Tabel 29: *Traditionel fremstilling, bygge og anlæg:* Datagrundlag for Tabel 27 Iværksætter-karakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Antal virksomheder inden for hver kategori.

	Antal i alt	Nødvendigheds- iværksætter 1	Nødvendigheds- iværksætter 2	Branche- erfaring	Serie- iværks.
2001	2.165	591	792	1.149	275
2002	1.982	577	781	1.074	130
2003	2.087	671	836	1.084	158
2004	2.542	893	1.087	1.347	214
2005	3.378	1.119	1.376	1.826	254
2006	4.205	1.191	1.547	2.343	331
2007	3.880	914	1.339	2.125	380
2008	396	65	105	171	45
2009	284	53	92*	143	42

Nødvendighedsiværksætter 1: har været ledige forud for opstart.

Nødvendighedsiværksætter 2: har været ledige forud for opstart eller modervirksomheden er lukket ned.

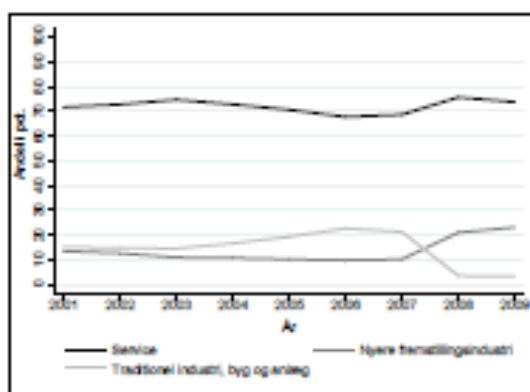
*Antal modervirksomheder, der lukker ned i 2010, er estimeret.

Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

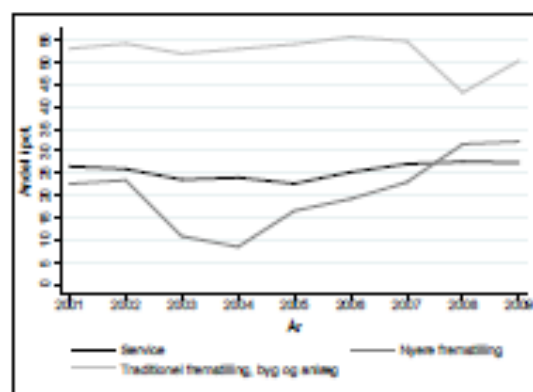
Tabel 30: *Traditionel fremstilling, bygge og anlæg:* Datagrundlag for Tabel 28 Iværksætter-karakteristika efter opstartsår, 2001 til 2009. Antal virksomheder inden for hver kategori.

	Antal i alt	Student	Ufaglært	Faglært	Gymnasie	Universitet
2001	2.165	153	445	1.314	34	343
2002	1.982	141	390	1.229	35	296
2003	2.087	139	382	1.288	48	348
2004	2.542	179	479	1.532	68	421
2005	3.378	279	620	2.131	74	493
2006	4.205	307	747	2.718	94	568
2007	3.880	310	738	2.475	85	524
2008	396	20	55	150	21	166
2009	284	20	37	94	15	135

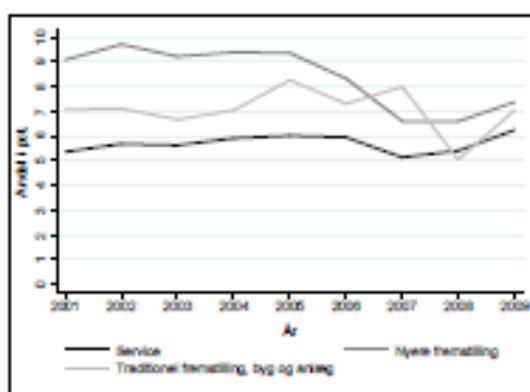
Kilde: Iværksætterdatabasen og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning, Danmarks Statistik.

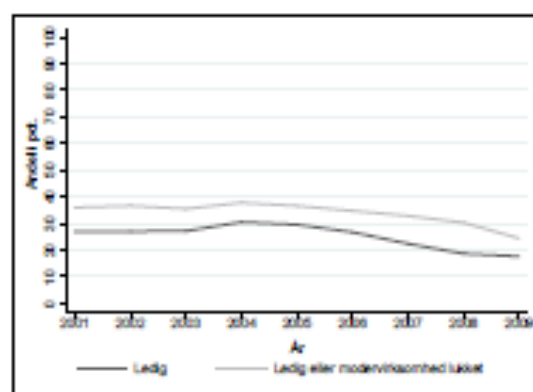
Figur 14: Andel nye virksomheder inden for hver branche inddelt efter opstartsår, 2001 til 2009

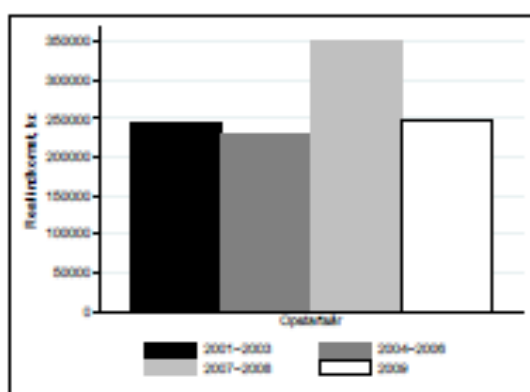
Figur 15: Andel iværksættere med brancheerfaring forud for opstart. Inddelt efter opstartsår og branche, 2001 til 2009

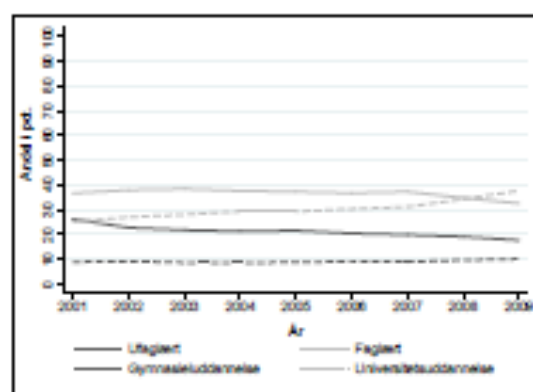
Figur 16: Andel studenteriværksættere inddelt efter opstartsår og branche, 2001 til 2009

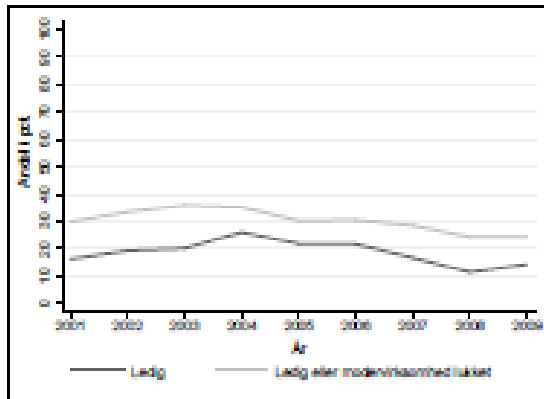
Figur 17: Service: Andel nødvendighedsiværksættere efter opstartsår, 2001 til 2009

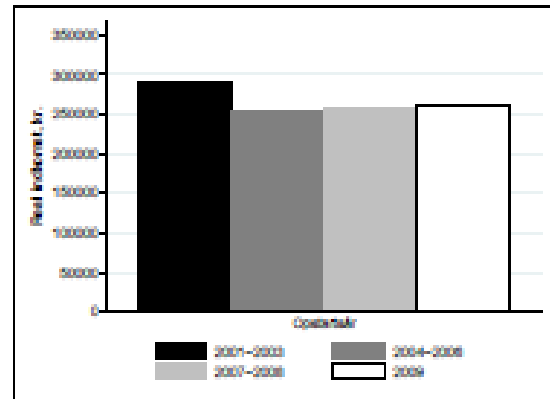
Figur 18: Service: Real* årsindkomst i året for opstart, 2001 til 2009. *Basisåret er 2001.

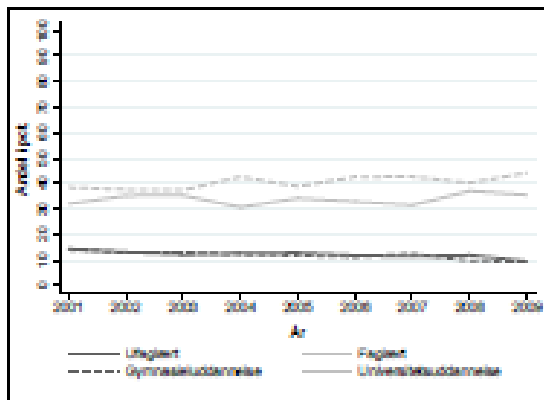
Figur 19: Service: Iværksætteres uddannelse efter opstartsår, 2001 til 2009

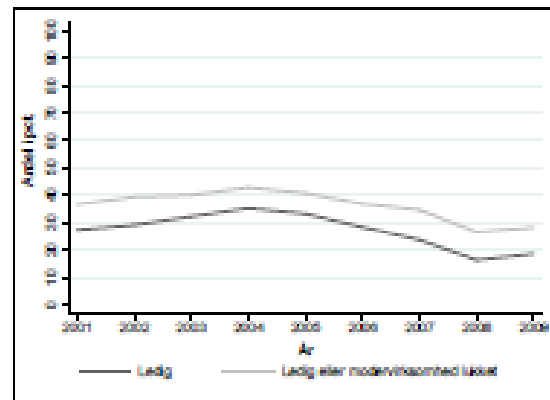
Figur 20: *Nyere fremstilling*: Andel nødvendighedsiværksættere efter opstartsår, 2001 til 2009

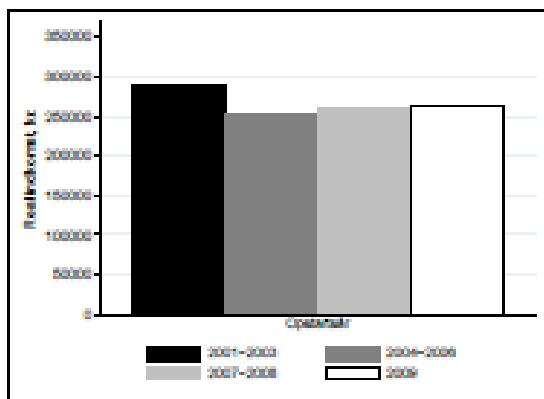
Figur 21: *Nyere fremstilling*: Real* årsindkomst i året før opstart, 2001 til 2009. *Basisåret er 2001.

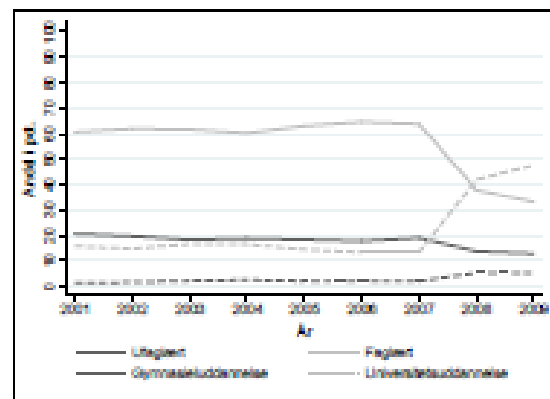
Figur 22: *Nyere fremstilling*: Iværksætters uddannelse efter opstartsår, 2001 til 2009

Figur 23: *Traditionel fremstilling, bygge og anlæg*: Real* årsindkomst i året før opstart, 2001 til 2009. *Basisåret er 2001.

Figur 24: *Nyere fremstilling*: Iværksætters uddannelse efter opstartsår, 2001 til 2009

Figur 25: *Traditionel fremstilling, bygge og anlæg*: Iværksætters uddannelse efter opstartsår, 2001 til 2009

9. Litteratur

- Agarwal, R., Echambadi, R., Franco, A. M., og Sarkar, M. B. (2004). Knowledge transfer through inheritance: Spin-out generation, development, and survival. *Academy of Management Journal*, 47(4):501–522.
- Brüderl, J., Preisendörfer, P., og Ziegler, R. (1992). Survival chances of newly founded business organizations. *American Sociological Review*, 57(2):227–242.
- Burton, D. M., Sørensen, J. B., og Beckman, C. M. (2001). Coming from good stock: Career histories and new venture formation. *Research in Sociology of organizations*, 19:229–262.
- Dahl, M. S. (2004). Født til succes? Knopskydninger som kilde til innovation. *Ledelse og Erhvervsøkonomi*, (4):285–292.
- Dahl, M. S., Jensen, P. G., og Nielsen, K. (2009). Jagten på fremtidens vækstvirksomheder. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, Copenhagen.
- Dahl, M. S. og Reichstein, T. (2007a). Are you experienced? Prior experience and the survival of new organizations. *Industry and Innovation*, 14(5):497–511.
- Dahl, M. S. og Reichstein, T. (2007b). Heritage and survival of spin-offs: Quality of parents and parent-tenure of founders. Working paper, Aalborg University.
- Dahl, M. S. og Sorenson, O. (2012a). Home sweet home: Entrepreneurs' location choices and the performance of their ventures. *Management Science*, 58(6):1059–1071.
- Dahl, M. S. og Sorenson, O. (2012b). The who, why and how of spinoffs. Working paper. Aalborg University and Yale School of Management.
- Danmarks Statistik (2012a). Varedeklaration - IDA-Databasen. Tilgængelig online.
- Danmarks Statistik (2012b). Varedeklaration - Iværksætterdatabasen. Tilgængelig online.
- Davis, S. J., Haltiwanger, J. C., og Schuh, S. (1997). Job Creation and Destruction. Massachusetts Institute of Technology, 2. edition.
- Erhvervs- og Byggestyrelsen (2005). Vækst og dynamik i nye virksomheder - 5. statistiske portræt. Tilgængelig online.
- Erhvervs- og Byggestyrelsen (2011). Iværksætterindeks 2011. Erhvervs- og Byggestyrelsen. Tilgængelig online.
- Gjerløv-Juel, P. og Dahl, M. S. (2012). Evolution, Organization and Economic Behavior, chapter 10: Spin-off Growth and Job Creation: Evidence on Denmark, pages 197–221. Edward Elgar, UK, 1. edition.
- Haltiwanger, J. C., Jarmin, R. S., og Miranda, J. (2010). Who creates jobs? small vs. large vs. young. NBER Working Paper No. 16300.

- Ibsen, R. og Westergaard-Nielsen, N. (2011). Job creation by firms in Denmark. IZA Discussion Paper No. 5458.
- Klepper, S. (2001). Employee startups in high-tech industries. *Industrial and Corporate Change*, 10(3):639–674.
- Klepper, S. (2007). Disagreement, spinoffs, and the evolution of Detroit as the capital of the U.S. automobile industry. *Management Science*, 53(4):616–631.
- Klepper, S. (2009). Spinoffs: A review and synthesis. *European Management Review*, 6(3):159–171.
- Klepper, S. og Sleeper, S. (2005). Entry by spinoffs. *Management Science*, 51(8):1291–1306.
- LaRochelle-Côté, S. (2010). Self-employment in the downturn. *Perspectives on Labour and Income* (Statistics Canada), 11(3):5–12.
- Larsen, A. (2012). Krisen føder stærke virksomheder. Ugebrevet A4.
- Lentz, B. F. og Laband, D. N. (1990). Entrepreneurial success and occupational inheritance among proprietors. *The Canadian Journal of Economics*, 23(3):563–579.
- Lucas, R. E. (1978). On the size distribution of business firms. *Bell Journal of Economics*, 9(2):508–523.
- OECD (2012). *Entrepreneurship at a Glance 2012*. OECD Publishing.
- Phillips, D. J. (2002). A genealogical approach to organizational life chances: The parent-progeny transfer among Silicon Valley law firms, 1946-1996. *Administrative Science Quarterly*, 47(3):474–506.
- Picot, G. og Heisz, A. (2000). The performance of the 1990s canadian labour market. Statistics Canada. Analytical Studies Branch Research Paper Series. Catalogue no. 11F0019MPE No. 148.
- Shane, S. (2010). Recent trends in self-employment. *Small business trends*, October 31. <http://smallbiztrends.com/2010/04/recent-trends-in-self-employment.html>.
- Sørensen, J. B. og Phillips, D. J. (2011). Competence and commitment: Employer size and entrepreneurial endurance. *Industrial Corporate Change*, 20(5):1277–1305.
- Taylor, M. P. (1999). Survival of the fittest? An analysis of self-employment duration in Britain. *Economic Journal*, 109(454):C140–C155.
- Thompson, P. (2011). Necessity and opportunity entrepreneurs through the business cycle. Working paper. Florida International University, Department of Economics.
- Thurik, A. R., Carree, M. A., van Stel, A., og Audretsch, D. B. (2008). Does self-employment reduce unemployment? *Journal of Business Venturing*, 23(6):673–686.